

Ihmislähtöistä valvontaa paloriskiasumiseen

Tomi Helasuo

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Ihmislähtöistä valvontaa paloriskiasumiseen

Tomi Helasuo

Oikeudellinen erityisosaaminen ja

oikeusmuotoilu

Joulukuu, 2024

Tomi Helasuo

Ihmislähtöistä valvontaa paloriskiasumiseen

Vuosi

2024

Sivumäärä

54

Opinnäytetyön tavoitteena on parantaa paloriskiasuntojen valvontaprosessin asiakaslähtöisyyttä ja asukkaiden oikeusturvaa lisäämällä asiakasymmärrystä ja kehittämällä Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen paloriskiasumiseen liittyviä asiakirjoja ihmisläheisemmiksi ja ymmärrettävämmiksi. Paloriskiasuminen on ilmiö, jossa asukkaan elintavat ja toiminta aiheuttavat erityistä riskiä asukkaalle itselleen, muille asukkaille tai esimerkiksi onnettomuustilanteessa toimiville pelastajille.

Alueen pelastusviranomaisen valvoo paloriskiasumista sille tehtyjen ilmoitusten perusteella. Ilmoitusten tekeminen on säädetty tietyille tahoille salassapitosäännösten estämättä pakolliseksi, mutta myös muut tahot voivat halutessaan tehdä ilmoituksen. Valvontatyössä yleisimmät havaitut puutteet liittyvät puutteellisiin poistumahdollisuuksiin, huomattavaan tavaramäärään sekä puutteellisesti toimiviin tai puuttuviin palovaroittimiin. Paloriskiasuminen on usein kytköksissä muihin elämänhallinnan ongelmatilanteisiin, kuten terveydellisiin syihin tai keräilypakoon, eikä siksi usein ole tehokkaasti ratkaistavissa yksin pelastusviranomaisen toimenpitein. Onnettomuustilanteessa puutteet asumisen turvallisuudessa lisäävät merkittävästi huomattavien taloudellisten vahinkojen sekä henkilövahinkojen riskiä, vakavimpina seurauksina palokuolemat.

Tietoperusta muodostuu paloriskiasumisen valvontaan liittyvästä hallinnollisesta sääntelystä sekä oikeusmuotoilun ja palvelumuotoilun viitekehyksistä. Työ mukailee Design Councilin tuplatimanttimalia, jossa ongelman määrittelystä edetään asiakasymmärryksen kautta ratkaisumallien kehittämiseen ja toteuttamiseen. Aineisto koostuu Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen valvonta-asiakirjoista sekä toimenpiderekisterin merkinnöistä. Menetelminä työssä on käytetty dokumenttianalyysiä sekä haastatteluja. Valvontaan liittyvät dokumentit on opinnäytetyötä varten anonymisoitu niin, ettei niiden tietoja yhdistelemälläkään selviä henkilötietoja valvonnan kohteista.

Keskeisiä tuloksia ovat suositukset asiakirjojen selkiyttämiseksi ja asiakasystävällisyyden lisäämiseksi. Palotarkastuspöytäkirjan liitteeksi tulisi laatia selkeät kuvalliset ohjeet yleisimmistä puutteista ja niiden korjaamisesta. Liitteissä tulisi huomioida, että tarvittava tieto olisi saatavilla yleisimmin käytössä olevilla kielillä. Opinnäytetyön ohessa kehitettiin valvonnan prosessia esimerkiksi selvittämällä tiedonsaantia muiden viranomaisten rekistereistä.

Työ tarjoaa kehitysehdotuksia myös pelastustoimelle yleisemmin. Pelastustoimessa viranomaisen toiminnan hallinnollinen sääntely on huomioitu aiempaa laajemmin, mistä johtuen myös palotarkastajien riittävästä osaamistasosta tulisi huolehtia. Pelastustoimen järjestämisvastuun siirryttyä sosiaali- ja terveystoimen ohessa hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille, olisi ajankohtaista selvittää laajempia yhteistyötapoja toimialojen välillä myös paloriskiasumisen valvonnassa.

Opinnäytetyön tulokset tukevat Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen strategiaa tehdä Helsingistä maailman turvallisin kaupunki. Ne tukevat myös pelastustoimen valtakunnallisia tavoitteita onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä ja turvallisuuskulttuurin vahvistamisessa.

Asiasanat: paloriskiasuminen, oikeusmuotoilu, pelastustoimi

Tomi Helasuo

Human-Centered Supervising for Apartments with Fire Risk

Year

2024

Pages

54

The goal of this thesis is to enhance the customer-centricity of the supervisory process for apartments with fire risk and to improve residents' legal protection by increasing customer understanding and making the related documents of the Helsinki City Rescue Department more human-centered and comprehensible. Apartments with fire risk refers to a phenomenon where a resident's lifestyle and actions pose a significant risk to themselves, other residents, or emergency responders in an incident.

The local rescue authority supervises apartments with fire risk based on reports made to them. Certain parties are legally obligated to report such cases despite confidentiality regulations, but other parties may also report on a voluntary basis. The most commonly observed deficiencies in supervising work are inadequate evacuation routes, an excessive amount of belongings, and malfunctioning or missing smoke detectors. Apartments with fire risk are often linked to other life management challenges, such as health issues or compulsive hoarding, making it difficult to address effectively through rescue authority measures alone. In emergency situations, deficiencies in residential safety significantly increase the risk of substantial financial losses and personal injuries, with fire-related deaths being the most severe consequence.

The knowledge base consists of administrative regulation related to supervising apartments with fire risk as well as reference frameworks for legal design and service design. The thesis follows the Design Council's Double Diamond model, progressing from problem definition through customer understanding to the development and implementation of solutions. The material comprises supervisory documents from the Helsinki City Rescue Department and entries in the department's action registry. The methods used include document analysis and interviews. The documents related to fire inspections were anonymized for the thesis to ensure that personal data cannot be identified even through cross-referencing.

Key results include recommendations for clarifying documents and enhancing customer-friendliness. For instance, clear visual guides on common deficiencies and how to address them should be attached as appendices to fire inspection reports. These appendices should also ensure that the necessary information is available in the most commonly used languages. Alongside the thesis, the supervising process was improved, for example, by exploring information-sharing possibilities with other authorities' registers.

The thesis also offers development suggestions for the rescue services more broadly. Given the increasing focus on administrative regulation of the authorities' activities, ensuring sufficient competence levels among fire inspectors should be a priority. With the organization of rescue services now under the responsibility of wellbeing services counties and the City of Helsinki alongside social and health services, it is timely to explore broader cooperation models across sectors, including in the supervising of apartments with fire risk.

The results of this thesis support the Helsinki City Rescue Department's strategy to make Helsinki the safest city in the world. They also align with the national objectives of rescue services to prevent accidents and strengthen a culture of safety.

Keywords: apartment with fire risk, legal design, rescue services

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Keskeiset käsitteet	10
3	Paloriskiasuminen	11
4	Valvonnan hallinnollinen sääntely	14
5	Valvontaan liittyvät asiakirjat	19
5.1	Onnettomuusriski-ilmoituksen käsittelypolku	20
5.2	Onnettomuusriski-ilmoitusten toimenpiderekisteri	21
5.3	Ilmoitus asunnon palotarkastuksesta	23
5.4	Infokirje asunnon palotarkastuksesta	23
5.5	Palotarkastusten pöytäkirjat	23
5.6	Valitusosoitus	30
6	Haastattelu.....	31
6.1	Toimitettavat asiakirjat.....	31
6.2	Kirje	32
6.3	Pöytäkirjat	33
6.4	Kuuleminen ja muutoksenhaku.....	33
6.5	Palotarkastusprosessi	34
7	Asiakirjojen kehittäminen.....	35
7.1	Määrä	35
7.2	Visuaalisuus	35
7.3	Tekstisisältö.....	36
7.4	Toteutettavat kehitystoimenpiteet.....	38
8	Eettisyys ja luotettavuus	39
9	Yhteenveto	41
	Kuviot	47
	Liitteet	48

1 Johdanto

Alueen pelastusviranomainen suorittaa alueellaan pelastuslain (379/2011, 78-80 §) mukaisia valvontatehtäviä. Valvontaa suoritetaan pelastuslaitoksen palvelutasopäätöksen sekä valvontasuunnitelman mukaisesti ennalta suunniteltuihin kohteisiin, mutta myös pelastusviranomaiselle saapuneiden onnettomuusriski-ilmoitusten perusteella. Suurin osa onnettomuusriski-ilmoituksista kohdistuu yksityisten henkilöiden asumiseen ja siinä havaittuihin turvallisuuspuutteisiin. Tätä ilmiötä kuvataan yleisesti käsitteellä paloriskiasuminen.

Pelastuslain 42 § asettaa velvoitteen viranomaisille sekä muutamille muille tahoille tehdä ilmoituksen havaitsemistaan onnettomuusriskeistä pelastusviranomaiselle salassapitosäännösten estämättä, mutta myös muut tahot voivat ilmoittavat havaitsemiaan onnettomuusriskejä oma-aloitteisesti. Pelastusviranomainen vastaanottaa ja käsittelee saamansa ilmoitukset, jonka jälkeen viranomaisen tulee ryhtyä ilmoituksen perusteella tehdyn riskinarvion mukaisiin toimenpiteisiin. Usein toimenpiteeksi valikoituu pelastuslain 80 §:n mukaisen palotarkastuksen toimittaminen ilmoituksen kohteena olevassa asunnossa.

Helsingin kaupungin alueella pelastustoimen lakisääteisistä tehtävistä, kuten onnettomuuksien ehkäisystä, vastaa Helsingin kaupungin pelastuslaitos. Helsingin kaupungin pelastuslaitos on Suomen 21 alueellisesta pelastuslaitoksesta ainoa, jonka toimialue on yksi kaupunki (Pelastus.fi 2023). Pelastuslaitoksen palvelutasopäätöksessä vuosille 2021-2024 pelastuslain 42 §:n mukaisten onnettomuusriski-ilmoitusten vastaanottaminen sekä käsitteleminen on nimetty yhdeksi keskeisistä onnettomuuksien ehkäisyn tehtävistä. Palvelutasopäätöksen mukaisesti pelastusviranomaisen keinovalikoimaan kuuluvat neuvonta ja ohjaus, mutta merkittävimpänä keinona on kuitenkin palotarkastusten toteuttaminen ilmoitusten mukaisiin kohteisiin. Ilmoituksia vastaanotetaan esimerkiksi kotihoidon työntekijöiltä, ensihoidolta sekä poliisilta ja ilmoitusten käsittelyssä tehdään tarvittaessa yhteistyötä useiden viranomaisten kanssa. Riskiryhmien tavoittamisen kannalta viestintä ja yhteistyö keskeisten sidosryhmien kanssa on merkittävässä asemassa. Ilmoitusten määrä on ollut huomattavassa kasvussa ja kasvua voidaankin osaltaan perustella onnistuneella viestinnällä. (Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2020, 1, 10-11.)

Uudenmaan alueen pelastuslaitosten yhteisessä onnettomuuksien ehkäisyn suunnitelmassa vuodelle 2023 on todettu onnettomuusriski-ilmoituksen johtavan yleensä palotarkastukseen sekä tarvittaviin jälkivalvontamenettelyihin, mutta joissakin tapauksissa myös neuvonta ja ohjaus saattavat olla riittäviä toimenpiteitä palvelutasopäätöksen mukaisiin tavoitteisiin pääsemiseksi. Vuoden 2023 aikana Helsingin kaupungin pelastuslaitos varasi ilmoitusten käsittelyyn

ja valvontaan 1,7 henkilötyövuotta, mikä oli noin 3 % onnettomuuksien ehkäisyyn varatusta henkilöresurssista. (Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2022b, 16, 23.)

Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen strategiassa vuosille 2022-2025 on asetettu tavoite, jonka mukaan Helsinki olisi maailman turvallisin kaupunki. Strategiassa nostetaan esille myös turvallisuuden tunteen lisääminen, ihmislähtöisyys, onnettomuuksien ehkäiseminen asiakaslähtöisesti sekä palveluiden sujuvuuden parantaminen. (Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2021, 2-3.) Myös pelastustoimen toimintaohjelmassa onnettomuuksien ehkäisemiseksi korostetaan luopumista perinteisestä jaottelusta valvontaan tai turvallisuusviestintään ja siirtymistä kokonaisvaltaisempaan ihmisten kohtaamiseen. Toimintaohjelmassa on asetettu 8 konkreettista vaikuttavuustavoitetta sekä 8 alatavoitetta onnettomuuksien ehkäisylle. Näistä paloriskiasuntojen valvontaan kytkeytyvät suoraan esimerkiksi tavoitteet toimintakyvyltään rajoituneiden henkilöiden palokuolemien vähentäminen, yhteistyön lisääminen onnettomuuksien ehkäisemiseksi, asiakasryhmien tarpeiden tunnistaminen sekä ihmisten oman vastuun ottamisen lisääminen. (Lepistö & Heliskoski 2019, 11, 18-19.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on parantaa valvonnan kohteen oikeusturvaa sekä lisätä valvonnan asiakaslähtöisyyttä ja inhimillistä ymmärrettävyyttä lisäämällä ymmärrystä paloriskiasumisen viitekehystä ja kehittämällä Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen suorittaman paloriskiasumiseen kohdistuvan valvonnan asiakirjoja ihmisläheisemmiksi ja ymmärrettävämmiksi. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä asiakasymmärrystä valvontatoiminnassa kartoittamalla käytössä oleva valvontatoimenpiteen kohteelle suunnattu kirjallinen materiaali ja tunnistamalla asiakirjojen kehitystarpeet sekä laatia asiakaslähtöisemmät mallit valvonnassa käytävistä vakioasiakirjoista.

Opinnäytetyö mukailee Design Councilin kehittämää palvelumuotoilun tuplatimanttimallia. Malli perustuu neljään vaiheeseen, joiden mukaisesti muotoiluprosessi kulkee ongelman määrittelystä kohti asiakasymmärrykseen perustuvaa ratkaisumallia. Tuplatimantin vaiheet ovat Discover (löydä), Define (määritä), Develop (kehitä) sekä Deliver (tuota), joita kuvataan tuplatimantin malliin piirretyllä kaaviolla (kuvio 1). (Design Council 2023.)

Kuvio 1: Tuplatimantti kirjoittajan näkemyksen mukaisesti.

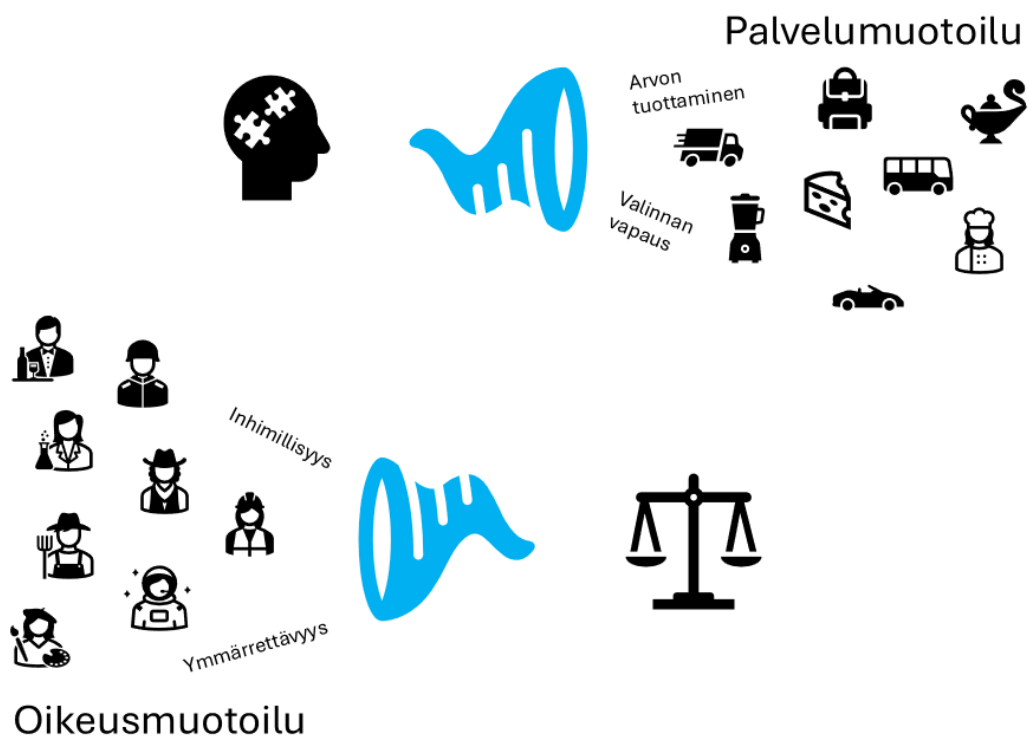
Tuplatimantin ensimmäisessä vaiheessa (Discover) kerätään riittävä tietoperusta sekä asiakasymmärrys ongelman ymmärtämiseksi. Toisessa vaiheessa (Define) kerätty tieto käsitellään ja siitä kiteytetään ratkaistava ongelma. Kolmannessa vaiheessa (Develop) ongelmaan ideoidaan erilaisia ratkaisumalleja sekä prototyyppejä, joista neljännessä vaiheessa (Deliver) jalostetaan toimiva ratkaisukonsepti. (Koivisto, Säynäjäkangas & Forsberg 2019, 42-47.)

Opinnäytetyössä paloriskiasumisen valvontaa lähestytään oikeusmuotoilun näkökulmasta. Oikeusmuotoilun tavoitteet näkyvät erityisesti tavoitteena mahdollistaa oikeudellisesti kestävä ja hyväksyttävän lopputuloksen toteutuminen, eli luoda turvallisempi elinympäristö ymmärrettävämmän ja ihmislähtöisemmän valvontatyön kautta. Ihmislähtöisyys ja ymmärrettävyys ovat erityisesti valvonnan kohteeksi tahtomattaan päätyneiden asukkaiden etu, mutta samalla myös viranomaisen hyötty asianosaisen ollessa paremmin tietoinen valvonnan kulusta ja tavoitteista.

Oikeusmuotoilun (Legal Design) käsite ei vielä toistaiseksi ole kovin vakiintunut, etenkin suomenkielisessä oikeuskirjallisuudessa, vaikka englanninkielistä lähdemateriaalia onkin saatavissa nykyään hyvin. Yhtenä oikeusmuotoilun keskeisistä tavoitteista on tehdä oikeudellisista asioista ihmisläheisempiä ja ymmärrettävämpiä. (Toivonen & Kovalainen 2023, 1180-1182.) Käsitteen vakiintumattomuutta selittää hyvin sen toistaiseksi lyhyt ikä. Chydenius (2022, 12-14) on todennut oikeusmuotoilun käsitteen ilmestyneen keskusteluihin 2010-luvun puolivälissä, kun vastaavasti palvelumuotoilun käsite on lähtenyt kehittymään viime vuosittain loppupuolella.

Käsitteen merkitystä voidaan pohtia myös sen tiedeyhteisössä aiheuttaman keskustelun perusteella. Mäntysaari (2024) on keskusteluartikkelissaan pohtinut oikeusmuotoilun olemusta yhden julkaistun väitöskirjan kontekstissa. Myös aikaisempi oikeusmuotoilun saama huomio tiedeyhteisön keskustelussa puoltaa sitä, että käsitteen olemusta on hyvä pohtia. Väitöskirjan arvioinnin ohella Mäntysaari kuvaa monipolvisesti miksi oikeusmuotoilu ei kuulu useiden tieteenalojen alle, eikä ainakaan ole oma tieteenalansa. (Mäntysaari 2024, 174-188.)

Toivonen & Kovalainen (2023, 1185-1187) kuvailevat oikeusmuotoilua yhtenä välineenä Luhmannin systeemiteorian mukaisten osajärjestelmien välisessä kommunikoinnissa. Toisena näkökulmana Toivonen & Kovalainen (2023, 1187-1190) tuovat esiin oikeusmuotoilun yhteneväiset tavoitteet ennakoivan oikeuden tavoin ennaltaehkäistä tulevia ongelmia tai konflikteja ja saman aikaisesti luoda mahdollisuuksia toivottujen lopputulosten toteutumiseksi.

Kuvio 2: Palvelumuotoilun ja oikeusmuotoilun ero opinnäytetyön kontekstissa.

Oikeusmuotoilulla on runsaasti yhteneväisyyksiä palvelumuotoilun kanssa. Tämän opinnäytetyön kontekstissa oikeusmuotoilun ja palvelumuotoilun eroavaisuuksia voidaan pohtia esimerkiksi lähestymiskulman kautta. Palvelumuotoilun periaatteiden mukaan prosessi lähtee yksilön tarpeen määrittämisestä ja sen parhaasta mahdollisesta ratkaisemisesta lopputuloksen ollessa

yleensä lähtötilanteessa kokonaan määrittämättä. Oikeusmuotoilun lähestymistavassa tavoiteltu lopputulos on jo heti lähtötilanteessa selkeämmin määritelty, mutta yksilön polkua kohti lopputulosta muotoillaan ihmisläheisemmäksi ja inhimillisemmäksi. Oikeusmuotoilussa yksilön vapaus valita on huomattavasti rajatumpi, esimerkiksi paloriskiasumisen valvonnassa asukas ei voi päättää halukkuudestaan osallistua prosessiin tai valita mieleistensä palveluntarjoajaa. Opinnäytetyön kontekstin ulkopuolella oikeusmuotoilulla on myös laajempi käyttöala. Oikeusministeriön nimeämä oikeuslaitostyöryhmä on esimerkiksi nimennyt ehdotuksessaan oikeusmuotoilun yhdeksi työkaluksi tuottavuuden ja tuloksellisuuden lisäämiseksi (Oikeusministeriö 2024, 78).

Opinnäytetyön tietoperusta koostuu kahdesta päälinjasta. Yhtenä päälinjana on paloriskiasumiseen liittyvän ilmiön tietoperusta, toisena päälinjana opinnäytetyössä on viranomaisen ja yksilön väliseen suhteeseen liittyvä hallinnollinen sääntely sekä oikeusturvavaatimukset. Tässä työssä kuvataan kirjallisista julkisista lähteistä kerättyä tietoperustaa, jonka lisäksi myöhemmässä vaiheessa kerätään tarvittava viranomaisen asiakirjamateriaali sekä haastatellaan palotarkastajia asiakasymmärryksen keräämiseksi.

Opinnäytetyön aihevalinta on lähtöisin kirjoittajan omasta aiemmasta työkokemuksesta paloriskiasumisen valvonnan riskikohteissa ja näkökulmassa näkyy omakohtaisen valvontatyökokemuksen lisäksi valvontatoiminnon johtamisen sekä valtakunnallisen verkostotyöskentelyn tuoma asiantuntijuus. Omakohtainen valvontakokemus on lisännyt kirjoittajan ymmärrystä asiakasryhmän moninaisuudesta ja myöhemmät tehtävät ovat laajentaneet kirjoittajan näkemystä valvontaan liittyvistä oikeudellisista näkökulmista. Paloriskiasumiseen liittyvässä valvonnassa toimenpiteet kohdistuvat konkreettisesti yksittäisen ihmisen sekä hänen lähiympäristön turvallisuuden parantamiseen ja valvontatoimenpiteiden kehittäminen resonoi suoraan oikeusmuotoilun ydinajatuksen, asiakaslähtöisyyden ja juridiikan yhteensovittamisen, kanssa.

2 Keskeiset käsitteet

Onnettomuusriski-ilmoitus

Onnettomuusriski-ilmoituksella tarkoitetaan pelastusviranomaiselle tehtyä ilmoitusta kiireetömästä ilmeisestä palonvaarasta tai muusta onnettomuusriskistä. Pelastuslain 42 §:ssä on määritetty tietoon tulleesta havaitusta riskistä ilmoitusvelvollisuus erinäisille julkisille tahoille henkilöstöineen, mutta myös muilla tahoilla sekä yksityisillä henkilöillä on oikeus tehdä vastaava ilmoitus. Ilmoitusvelvollisuuden osalta ilmoitus tulee tehdä mahdollisten salassapitosäännösten estämättä. Akuutissa vaaratilanteessa tulee onnettomuusriski-ilmoituksen sijaan tehdä hätäilmoitus yleiseen hätänumeroon 112. (Pelastustoimi.fi 2024.) Tässä opinnäytetyössä

onnettomuusriski-ilmoituksella tarkoitetaan asuntoon kohdistuvaa ilmoitusta ilmeisestä palonvaarasta tai muusta onnettomuusriskistä.

Paloriskiasunto

Paloriskiasunnolla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä yksityistä asuntoa, josta on tehty pelastusviranomaiselle pelastuslain 42 §:n mukainen onnettomuusriski-ilmoitus. 90 % ilmoituksista sisältää jonkin asteisen huolen tavaramäärään liittyen, lopuissa ilmoituksissa huoli on yleensä esimerkiksi tupakoinnin aiheuttamasta onnettomuusriskistä (Onnettomuusriski-ilmoitusten toimipiderekisteri 2022). Ilmoituksen tekijä voi olla pelastuslain perusteella ilmoituksen tekoon velvoitettu taho, mutta myös muiden tahojen omaehtoisesti tekemät ilmoitukset käsitellään samalla tavalla.

paloriskiasunnon tarkastus

Paloriskiasunnon tarkastuksella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä yksityiseen asuntoon pelastusviranomaiselle tehtyyn ilmoitukseen sekä siitä tehtyyn riskinarvioon perustuvaa pelastuslain 78 §:n ja 80 §:n mukaista palotarkastusta. Palotarkastuksen suorittaa pelastusviranomainen, viranomaisyhteistyön johdosta tarkastukselle saattaa osallistua toisinaan myös muiden viranomaisten edustajia (Karvonen 2016, 12).

Palokuolema

Palokuolemalla tarkoitetaan kuolemaa, joka on tapahtunut 30 päivän kuluessa palosta ja aiheutunut palosta johtuvista vammoista tai myrkytyksestä (Sanastokeskus ry 2023). Palokuolemaa voidaan pitää paloriskiasumisen vakavimpana seurauksena ja palokuolemien vähentäminen on merkittävä osa paloriskiasumisen valvonnan tavoitteista.

3 Paloriskiasuminen

Paloriskiasuntojen turvallisuuspuutteet kohdistuvat yleisimmin asukkaiden puutteellisiin poistumismahdollisuuksiin tulipalo- tai onnettomuustilanteessa poistumisteiden vaikeakulkuisuudesta tai puutteista johtuen, mutta yhtä lailla tavaramäärä voi vaikeuttaa auttajien pääsyä asuntoon. Kwok ym. mukaan Lucini, Monk & Szlatenyi (2009) ovat tutkimuksessaan havainneet paloriskiasuntojen palojen olevan määrällisesti hyvin pieni osuus tulipaloista, mutta kuitenkin lähes neljännes palokuolemista tapahtuu paloriskiasunnoissa. Samoin paloriskiasunnon tulipalo leviää todennäköisemmin syttymistilan ulkopuolelle, kun tulipalot tavanomaisesti rajautuvat yleensä syttymistilaan. (Kwok ym. 2018, 59.)

Pelastusviranomaisen suorittaman valvonnan tarkoitus juridiikkaa syvemmällä tasolla ei ole lopulta pelastuslain tai muun säädännön noudattamisen valvominen, vaan turvallisuuden lisääminen ja aiheutuneiden vahinkojen pienentäminen tai ennalta ehkäiseminen kokonaan. Rakennuspaloissa voi syntyä merkittäviä taloudellisia vahinkoja, mutta vielä merkittävämpiä ovat aiheutuneet henkilövahingot loukkaantumisina sekä palokuolemina. Vuosien 2016-2020 aikana Suomessa rakennuspaloja tilastoitiin keskimäärin 5310 rakennuspaloa vuodessa, joista yli puolet on tilastoitu tapahtuneiksi erilaisissa asuinrakennuksissa. Palovaroittimen on todettu toimineen vain hieman yli tuhannessa tapauksessa vuosittain, eli noin 41 % asuinrakennuspalotapauksista. Samalla ajanjaksolla tilastoitiin vuosittain keskimäärin 55,8 palokuolemaa, joista 49 vuosittaista palokuolemaa on aiheutunut asuinrakennuksen palosta. (Loponen & Liukkonen 2022, 19, 21, 34.) Tilaston perusteella voidaan asumiseen kohdennettua valvontaa pitää perusteltuna keinona palokuolemien ja vakavien loukkaantumisten ehkäisyssä.

Kwok ym. nostavat esille kommunikaation tärkeyden paloriskiasuntojen valvonnassa ja erityisesti sen merkityksen asukkaan vapaaehtoisen osallistumisen kannustimena. Paloriskiasuntojen asukkaat eivät välttämättä itse tiedosta tavaramäärän aiheuttamaa vaaraa asumiselleen eivätkä muutenkaan pidä elintapaansa ongelmallisena. (Kwok ym. 2018, 60, 70.) Ylimääräinen tavara ja sotku voivat kuitenkin aiheuttaa asukkaan lisäksi vaaraa laajemminkin myös koko naapurustolle (Kysow, Bratiotis, Lauster & Woody 2020, 1160).

Paloriskiasumisen valvonnassa havaitut puutteet ovat saman suuntaisia myös kansainvälisesti tarkasteltuna. Kwok ym. ovat tutkimuksessaan havainneet, että paloriskiasuntojen tarkastuksissa selkeästi yleisimmät havaitut puutteet olivat liian suuri palokuorma, puutteet poistumisreiteissä tai puutteet palovaroittimissa (Kwok ym. 2018, 63-64). Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen onnettomuusriski-ilmoitusten toimenpiderekisteri osoittaa havainnon paikkaa pitäväksi myös Helsingissä, jossa eniten puutteita on havaittu palovaroittimiin sekä poistumisreiteihin liittyen (Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2022a).

Kwok ym. ovat tutkimuksessaan todenneet, että Vancouverissa paloriskiasuntojen valvonnan kesto oli pidempi kuin esimerkiksi tavanomaisen ravintolan valvontaprosessin ja vaati yleensä enemmän jälkivalvontakäyntejä. Haastavien tapausten todennäköisyys on moninkertainen tavanomaisiin tarkastuksiin nähden, mutta silti osassa tapauksista todetaan jo ensimmäisellä tarkastuksella asioiden olevan paloturvallisuuden näkökulmasta vaaditulla tasolla. (Kwok ym. 2018, 65, 68-69.) Paloriskiasumisen valvonta perustuukin usein tavanomaisten valvontaprosessien sijaan laajemmin tapauskohtaiseen harkintaan (Kysow ym. 2020, 1161.) Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen valvontatoiminnan osalta ei pidetä suoraan Vancouveriin verrannollista tilastointia eri tarkastustyyppien ajallisesta kestosta. Paloriskiasumisen valvonnan organisointi poikkeaa kuitenkin muusta määräaikaisesta valvonnasta ja yksittäisen asunnon osalta valvontaan käytetty aika saattaa olla lyhyempikin kuin vaikkapa ravintolan valvontaan käytetty aika. Pelkän valvontaan käytetyn ajan vertaaminen ei kuitenkaan kerro koko totuutta,

koska turvallisuus- ja oikeusturvanäkökohtien takia paloriskiasunnon valvontaan on yleensä sidottuna saman aikaisesti useampi kuin yksi palotarkastaja.

Kysow ym. mukaan Postlethwaite, Kellet & Mataix-Cols (2019) ovat päätyneet tutkimuksissaan siihen, että paloriskiasumiseen johtavaa taipumusta hamstraamiseen esiintyy jopa kahdesta neljään prosenttiin väestöstä. Hamstraajat jäävät kuitenkin usein mielenterveyspalveluiden ulkopuolelle hamstrauksen aiheuttaman häpeän takia tai koska tehokasta hoitomuotoa ei edes olisi tarjolla. (Kysow ym. 2020, 1160-1161.) Myös Huttunen (2015, 1344) on todennut, ettei nykyisillä hoitomuodoilla ole saatu kovin tehokkaita tuloksia keräilypakon hoitamisessa.

Paloriskiasunnon siivoaminen, vaikka pakolla, voisi vaikuttaa nopealta ja helpolta tavalta ratkaista asunnon turvallisuuspuutteet. Sillä voi kuitenkin olla jopa suuremmat negatiiviset vaikutukset kokonaisuuden kannalta, koska pakotetun raivaussiivouksen jälkeen asukkaan ongelma saattaa palata jopa entistä pahempana. (Kysow ym. 2020, 1161, 1168.) Valvonnan päättymisen jälkeisiä tapahtumia ei Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen osalta erikseen seurata tai tilastoida. Uudelleen tehtyjen ilmoituksen perusteella valvontaan tulleista tapauksista voidaan kuitenkin päätellä, että ainakin osa asukkaista palaa valvottavaksi uudelleen, jos aiempi valvonta on tullut päätökseen esimerkiksi pakotetun raivaussiivouksen tai hädön takia.

Vancouverin kaupungissa paloriskiasumisen valvontaan on perustettu erityinen moniammatillinen ryhmä (Hoarding Action Response Team, HART), joka pyrkii puuttumaan paloriskiasumiseen vapaaehtoisen menettelyn avulla. Ryhmä koostuu pelastustoimen sekä terveydenhuollon ammattilaisista, jotka omien toimivaltuuksiensa puitteissa pyrkivät yhteistyössä parantamaan asukkaan tilannetta turvallisemmalle tasolle. Mikäli asukas ei sitoudu vapaaehtoiseen menettelyyn, tai ei edisty tavoitteissa, voi ryhmä käyttää myös perinteisempiä velvoittavia menetelmiä. (Kysow ym. 2020, 1162.)

Vancouverin HART-ryhmän resurssit ovat rajalliset ja työjonon takia tilannearvion tekemiseen saattaa kulu huomattavasti aikaa. Arvion viivästyminen koetaan ongelmallisena, koska tänä aikana asunnon riskit eivät ole tiedossa ja vakavaankaan ongelmaan tai vaaraan ei tiedetä välttämättä puuttua ajoissa. Toisaalta rajalliset resurssit johtavat myös siihen, ettei asukkaan edistymistä voida tukea parhaalla mahdollisella tavalla ja HART-ryhmän työssä joudutaan keskittymään pääasiassa vain suureen tavaramäärään sekä paloturvallisuusrikkomuksiin. (Kysow ym. 2020, 1168.)

Huttunen on todennut, että keräilypakon määrittelyssä on jonkinasteisia eroja kansainvälisesti tarkasteltuna. Suomessa käytössä olevassa luokittelussa keräilypakko luetaan edelleen pakko-oireiseksi häiriöksi, vaikka se ei kaikilta osin täytäkään diagnoosin kriteereitä. Keräily saattaa olla myös muun psykiatrisen sairauden yhteydessä havaittava oire. Keräilypakko eroaa tavanomaisesta tavaroiden keräilystä olennaisesti. Pakko-oireisen keräilyn tunnusomaisia

piirteitä ovat tavaroista luopumisen vaikeus, tavaramäärän aiheuttama huomattava haitta päivittäiseen elämään tavaroiden löytymisen ja käytettävyyden osalta, epähygieenisuus sekä sosiaalisten suhteiden ja turvallisuuden heikkeneminen. (Huttunen 2015, 1340-1343.)

Keräilypakko alkaa ilmenemään usein jo nuorena, mutta pahenee iän myötä. Iäkkäämmillä ihmisillä myös haitalliset vaikutukset ovat usein suurempia koska esimerkiksi sairaudet tai kaatumiset aiheuttavat jo itsessään vakavampia seurauksia. (Huttunen 2015, 1343-1344.)

Chou ym. ovat esittäneet tutkimuksessaan, että itseinho, itsekriittisyys sekä häpeä ovat ominaisuuksia, joihin usein liittyy myös vakavampia keräilypakon oireita. Itsekriittinen tai häpeää tunteva yksilö saattaa muodostaa keräilemäänsä tavaraan voimakkaan tunnesiteen, jolloin luopumisesta tulee erittäin vaikeaa. Keräily itsessään ja tavaroista huolehtiminen saattaa olla jonkinlainen psykologinen selviytymiskeino yksilön kokemuksiinsa identiteettiongelmien. (Chou ym. 2018, 491.)

4 Valvonnan hallinnollinen sääntely

Kwok ym. ovat todenneet pelastusviranomaisella olevan merkittävän roolin paloriskiasumisen ongelmien ratkaisemisessa, vaikkakin osaamisessa ja resursseissa olisi parantamisen tarvetta (Kwok ym. 2018, 58). Valtioneuvoston oikeuskansleri (2010) on päätöksessään OKV/8/50/2008 painottanut Espoossa tapahtuneeseen viiden henkilön kuolemaan johtaneeseen rintamamiestalon tulipaloon liittyen pelastusviranomaisen toimien lisäksi myös viranomaisten välisen yhteistyön merkitystä paloriskiasumisen tunnistamisessa ja hoitamisessa. Rakennuksessa asui vuokralla neljä henkilöä ja asuminen oli luonteeltaan tukiasumista, jossa asukkaille oli tarjolla asumisen lisäksi myös muita tukipalveluita. Selvitysten perusteella rakennuksen todellinen käyttötarkoitus ei ollut kaikilla viranomaisilla riittävässä määrin tiedossa, eikä rakennukseen kohdistuvia riskejä osattu riittävästi tunnistaa. Oikeuskansleri totesi päätöksessään, että turvallisuuden takaamiseksi tulisi myös pystyä varmistumaan, että viranomaisten välinen tiedonvaihto ei esty esimerkiksi salassapitosäännösten takia. (Valtioneuvoston oikeuskansleri 2010, 1-2, 6, 9-11.)

Espoon rintamamiestalon tulipaloon liittyvät havainnot huomioitiin myös samaan aikaan käynnissä olleessa lainvalmistelutyössä ja pelastuslakiin esitettiinkin lisättäväksi säännös, jolla veloitettaisiin viranomaiset sekä julkisyhteisöt henkilöstöineen ilmoittamaan ilmeisestä palonvaarasta tai muusta onnettomuusriskistä alueen pelastusviranomaiselle mahdollisten salassapitosäännösten estämättä (HE 257/2010 vp, 59-61). Tätä pelastuslain 42.2 § säännöstä voidaan pitää nykyisen paloriskiasumisen valvonnan perustana.

Pelastusviranomaisen suorittaessa pelastuslain 78-80 §:n mukaista valvontatehtävää paloriski-asuntoon, puututaan samalla asukkaan yksityisyydensuojan ydinalueelle ja voidaan todeta

pelastusviranomaisen käyttävän erittäin merkittävää julkista valtaa. Nieminen-Finne (2021, 1008) on asiantuntija-artikkelissaan todennut, että julkisen vallan käyttäminen jo itsessään muodostaa oikeudellisesti epätasapainoisen tilan, jossa yksilön perusoikeuksiin kuuluvan oikeusturvan toteutuminen tulee varmistaa ja huomioida esimerkiksi päätösten valituskelpoisuuden arvioinnissa. Vaikka hyvän hallinnon periaatteet ovatkin tarpeellisia erityisesti oikeusturvan näkökulmasta, on Telaranta (2014, 11) kuitenkin nostanut esiin myös taloudellisuuden ja tehokkuuden vaatimukset viranomaisen toiminnassa. Mäenpää (2023) on todennut, että hallintolain (434/2003, 7 §) mukaista palveluperiaatetta tulee noudattaa kaikessa viranomaisen toiminnassa ja menettelymuotojen noudattamisen sijaan asioinnin helppous ja asiakkaan saama asianmukainen palvelu tulee myös huomioida. Palveluperiaatteen mukaisesti asian käsittelyssä tulee huomioida asiakasnäkökulma, palvelu tulee toteuttaa tuloksellisesti ja palvelussa tulee huomioida asiakkaan tarpeet sekä oikeusturva. (Mäenpää 2023, 178-180, 288-289.)

Paloriskiasumisen valvonnan yhteydessä tulee käsiteltäväksi ja tallennettavaksi erilaisia henkilötietoja. Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679) asettaa erinäisiä vaatimuksia henkilötietojen käsittelyyn. Vaikka yleisen tietosuoja-asetuksen mukainen seuraamusmaksu ei kansallisen sääntelyn perusteella tulekaan sovellettavaksi pelastusviranomaisen toimintaan julkisena toimijana, kuuluu henkilötietojen käsittely silti virkavelvollisuuksien piiriin ja saattaa tulla käsitellyksi esimerkiksi rikosoikeudellisen virkavastuun tai vahingonkorvausvastuun kautta. Vahinkoa kärsineellä on myös muita oikeussuojakeinoja käytettävissään viranomaisen toiminnan virheettömyyden varmistamiseksi. Esimerkiksi hallinto-oikeus voi ottaa viranomaisen toimenpiteen tutkittavakseen oikeussuojan takaamiseksi, vaikka kysymyksessä ei olisi valituskelpoinen hallintopäätös. (Lång, Kalliokoski & El Asry 2022, 173-174; HE 9/2018 vp, 105-106; Tietosuojalaki 1050/2018, 24 §; Mäenpää 2023, 918.)

Hallintolaissa on säädetty olennaisia vaatimuksia asianosaisen oikeusturvan takaamiseksi, jotka liittyvät myös paloriskiasunnon tarkastamiseen. Viranomaisen on huolehdittava riittävästä tiedonhankinnasta asian ratkaisemiseksi, asianosaiselle on varattava mahdollisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisemista, tarkastuksen ajankohdasta on yleensä ilmoitettava ennalta asukkaalle ja asukkaalla on oikeus osallistua tarkastukselle. Tarkastuksesta on laadittava kirjallinen tarkastuskertomus. Pöytäkirjan sisältövaatimuksissa on lisäksi säädetty tarkemmin pelastuslaissa. (Hallintolaki 434/2003, 31 § - 39 §; Pelastuslaki 379/2011, 80 §.) Menettelyllisesti hallintolaki luo yleislakina menettelyiden pohjan, mutta erityislakina noudatettava pelastuslaki kuitenkin ohittaa hallintolain siltä osin, kun pelastuslaissa on poikkeavasti tai tarkentavasti säädetty (Hallintolaki 434/2003, 5.1 §).

Kotirauhan suoja on laajasti tunnustettu perusoikeus ja siitä on mainintoja YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksessa kuin Euroopan unionin peruskirjassakin. Suomen perustuslaissa (731/1999, 10 §, 15 §) kotirauhaa

suojataan osana yksityiselämän sekä omaisuuden suoja. Asunnon kuullessa kotirauhan ydinalueeseen, on sinne kohdistuvien toimenpiteiden perustua lakiin ja niiden tulee olla yleisen edun kannalta välttämättömiä. Voimassa olevan pelastuslain esitöissä on arvioitu, että kotirauhan piiriin kohdistuvat valvontatoimenpiteet ovat välttämättömiä muiden perusoikeuksien turvaamiseksi. Palotarkastusten tarkoituksena on ehkäistä onnettomuuksista aiheutuvia omaisuus- ja henkilövahinkoja ja siksi niitä voidaan pitää perusteltuina ja välttämättöminä. (Hautamäki 2012a, 36, 38-40, 47-50.)

Palotarkastajan oikeus päästä tarkastettavaan asuntoon on ollut hieman vaihtelevin säädöstekstein mukana ensimmäisestä palolaista (202/1933) lähtien kaikissa lakipäivityksissä nykyiseen pelastuslakiin asti. Hautamäen (2012b) mukaan pelastustoimilaki (561/1999) oli merkittävässä asemassa siksi, että lakiesitys oli ensimmäistä kertaa perustuslakivaliokunnassa lausuttavana ja palotarkastuksen suhdetta kotirauhan suojaan arvioitiin ensimmäistä kertaa perusoikeuksien näkökulmasta. Perustuslakivaliokunta päätyi pitämään tarkastusoikeutta perusoikeuksien sekä omaisuudensuojan kannalta silloisen hallitusmuodon tarkoittamalla tavalla välttämättömänä. Hautamäki korostaa kuitenkin, että lopulta kotirauhan piiriin puuttumisen hyväksyttävyyttä arvioitaessa voidaan myös tapauskohtaisesti miettiä missä määrin puuttumisella suojataan kollektiivista oikeushyvä. (Hautamäki 2012b, 4-7, 13-14.)

Palotarkastuksella annetut korjausmääräykset ovat viranomaisen päätöksiä, joihin voi pääsääntöisesti hakea muutosta hallinto-oikeudesta hallintovalituksella. Nieminen-Finnen (2021, 1012-1013) mukaan valituskelpoisuus edellyttää hallintoasiassa asiaratkaisua eli päätöstä. Neuvonta, alustava kannanotto tai viranomaisen passiivisuus asiassa eivät muodosta tällaista valituskelpoista päätöstä. Myöskään päätöksen perustelut eivät itsessään ole valituskelpoisia. Tältä osin kuitenkin ongelmaksi voi muodostua maallikon laatiman valituksen yleisluontoisuus sekä päätöksen osalta ratkaisuosan ja perusteluosan rajaaminen, jolloin valituksen tarkka kohdentuminenkaan ei ole välttämättä selvää. (Nieminen-Finne 2021, 1012-1014.)

Oikeuskäytäntö on kuitenkin viime vuosina osoittanut, että painoarvoa valituskelpoisuuden osalta annetaan yhä enemmän tehokkaan oikeussuojan toteutumiselle ja sitovan päätöksen vaatimuksesta on mahdollista joustaa valituskelpoisuutta arvioitaessa (Nieminen-Finne 2021, 1015, 1022). Pelastustoimen osalta tieteellinen tutkimus ja julkaisut ovat vielä vähäisiä, eikä oikeuskäytäntökään ole kovin runsasta (Telaranta 2014, 13-14). Tämä saattaa vaikeuttaa joissain tapauksissa yksittäisten oikeudellisesti perusteltujen päätösten tekoa myös pelastusviranomaisessa. Korkeimpaan hallinto-oikeuteen päätyneetkin valitukset ovat yleensä muun kuin yksityisen asianosaisen tekemiä ja näin ollen myös aiheeltaan paloriskiasumisesta merkittävästi poikkeavia. Oikeusprosessin kustannukset sekä pitkä kesto saattavatkin olla rajoittavana tekijänä yksityisen asianosaisen asian etenemisessä oikeusteitse.

Oikeusturvan toteutumisen kannalta huomioitavaksi tulee myös se, että asianosainen saattaa hallinnollisessa asiassa edelleen toimia itsenäisesti ilman erityistä lainopillista osaamista tai edustajaa, jolloin menettelytavat voivat olla hyvin vapaamuotoisia (Nieminen-Finne 2021, 1010). Päätökseen tyytymättömän kannalta merkittäväksi asiaksi saattaa nousta myös pelastuslain 104 §:n määräys, jonka mukaan päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, ellei muutoksenhakuviranomainen muuta määrää. Määräyksen velvoitetta ei siis voi jättää omatoimisesti huomiotta vain tehdyn hallintovalituksen perusteella. Valituksen alainen viranomaisen päätös saattaa näin ollen tulla toteutetuksi ja valvotuksi jo oikeusprosessin aikana.

Telaranta on nostanut opinnäytetyössään esiin hyvän hallinnon vaatimusten nousemisen yhä tärkeämmäksi myös pelastusviranomaisen valvontatyössä. Pelastusalan lainsäädäntö kehittyy jatkuvasti, mutta kaiken kattavaa sääntelyä ei oikeastaan edes olisi mahdollista säätää. Pelastustoimen viranhaltijat ovat kunnallisessa viranomaiskentässä harvinainen poikkeus, jolle on annettu itsenäistä viranomaisen toimivaltaa pelastusviranomaisina. Tämä asettaa erityisiä vaatimuksia myös pelastusviranomaisena toimivien palotarkastajien osaamiselle oman alan lainsäädännön sekä julkisoikeuden osalta. Lainsäädännön tulkinnanvara sekä viranomaisen harkintavara ovat tarpeellisia, vaikka ne aiheuttaisivatkin mahdollisesti myös ongelmia. (Telaranta 2014, 10-11.)

Asiakkaalla on perustuslain 21 § perusteella oikeus hyvään hallintoon. Perusoikeuksina voidaan pitää oikeutta asianmukaiseen asian käsittelyyn, oikeutta laadultaan hyvään hallintoon, oikeutta saada viranomaisen päätös tuomioistuimen käsiteltäväksi sekä oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin hallintoasiassa. Hyvän hallinnon takeita on määritelty perustuslaissa, mutta perustuslain luettelo ei ole tyhjentävä. Hyvän hallinnon edellytyksiä löytyy useista muista laeista. (Mäenpää 2023, 90-91.)

Pelastusviranomaisen noudatettaviksi tulevat myös hallintolain mukaiset hyvän hallinnon periaatteet: yhdenvertaisuus, tarkoitussidonnaisuus, objektiivisuus eli puolueettomuus, suhteellisuus, luottamuksensuoja sekä palveluperiaate. Yhdenvertaisuuden vaatimuksella tarkoitetaan sitä, että samanlaisia tapauksia on käsiteltävä samalla tavalla ja toisaalta sitä, että eriarvoisuutta tulee pyrkiä poistamaan tarvittaessa myös positiivisen erityiskohtelun keinoin. Tarkoitussidonnaisuudella tarkoitetaan sitä, että toimivaltaa tulee käyttää vain niiden tarkoitusten edistämiseen, joihin lainsäätäjällä on ne tarkoittanut. Objektiivisuuden vaatimuksella tarkoitetaan sitä, että pelastusviranomaisen tulee toimia puolueettomasti niin ettei päätökseen ulkopuoliset intressit vaikuta päätökseen. Suhteellisuuden vaatimuksella tarkoitetaan sitä, että pelastusviranomaisten toimenpiteiden tulee olla oikeassa suhteessa tavoiteltuihin päämääriin nähden. Luottamuksensuoja tarkoittaa sitä, että toimenpiteen kohteen olevan on voitava luottaa viranomaisen toimenpiteiden olevan oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettujen odotusten mukaisia. Palveluperiaatteella tarkoitetaan sitä, että palvelut toteutetaan

asiaksnäkökulma huomioiden, eikä asiointia tehdä erilaisilla menettelysäännöillä kohtuuttoman vaikeaksi. (Telaranta 2014, 25-41; Mäenpää 2023, 153-180.)

Hallintolain 9 § määrittelee viranomaiselle velvollisuuden käyttää asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Velvoite pitää sisällään sekä kirjallisen että suullisen viestinnän. (Mäenpää 2023, 429-430.) Paloriskiasukkaiden ollessa usein yksityisiä henkilöitä ilman erityistä hallinnollista osaamista muodostuu käytettävän kielen selkeys sekä ymmärrettävyys erityiseen asemaan.

Hallintolain 34 §:n mukaan asianosaiselle on varattava tilaisuus lausua mielipiteensä sekä antaa selityksensä häntä koskevassa asiassa ja asianosainen voidaan jättää kuulematta vain laissa mainituissa poikkeustapauksissa. Palotarkastuksen osalta hallintolain mukaisista perusteista harkittaviksi voivat tulla 34.2 § kohdat 4 ja 5, joiden mukaan kuuleminen voidaan jättää tekemättä, mikäli se vaarantaisi päätöksen tarkoituksen toteutumisen, kuulemisesta aiheutuva käsittelyn viive aiheuttaisi huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle tai ympäristölle tai jos kuuleminen olisi muusta syystä ilmeisen tarpeetonta. Hallintolain mukainen kuulemismenettely on lähtökohtaisesti kirjallinen menettely, mutta kuuleminen voidaan järjestää asianosaisen pyynnöstä suullisena, mikäli kirjallinen menettely katsottaisiin asianosaiselle kohtuuttoman hankalaksi. (Hallintolaki 434/2003, 34 §, 37 §.)

Telarannan (2014, 113) mukaan palotarkastuksen perusteella annettujen korjausmääräysten osalta asianosaisen kuuleminen on perinteisesti katsottu täytetyksi kirjaamalla asianosaisen tarkastuksella kertomat näkemyksensä palotarkastuspöytäkirjaan, jolloin tarkastuksella läsnä olleet asianosaiset on katsottu tulleen asianmukaisesti kuulluiksi. Sittemmin Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen osalta kirjallinen kuuleminen on otettu pääsääntöiseksi menettelytavaksi valvontatoimenpiteiden osalta ja kuuleminen jätetään yleensä suorittamatta vain valvonnoissa, joissa kuuleminen vaarantaisi päätöksen tarkoituksen toteutumisen. Paloriskiasumisen valvonnassa on kuitenkin yhä käytäntönä kuulla asukkaita tarkastuksen kuluessa ja kirjata mahdollinen selitys palotarkastuspöytäkirjaan, mutta muita mahdollisia asianosaisia, kuten kiinteistön omistajaa, kuullaan kirjallisesti. Menettelytapa on käytännön työn kannalta toimiva ja perusteltu, osalle asukkaista kirjallinen kuulemismenettely on huomattavan hankala eikä käsin kirjoitettu selitys välttämättä edes ehtisi viranomaiselle ajoissa käsiteltäväksi. Menettelytapaa on kuitenkin punnittu myös hallinto-oikeudessa, joka ei nähnyt asukkaan kuulemisessa ongelmaa siltä osin kuin asukas oli ollut läsnä tarkastuksella ja siten päässyt kertomaan näkemyksensä (Helsingin hallinto-oikeus 2022).

Pelastustoimen toimintaohjelmassa onnettomuuksien ehkäisemiseksi on kiinnitetty huomiota myös onnettomuuksien ehkäisytyötä tekevien henkilöiden koulutustaustaan. Pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön osalta kelpoisuusvaatimukset on määritelty valtioneuvoston asetuksella, mutta onnettomuuksien ehkäisytyössä kelpoisuuteen liittyviä vaatimuksia ei ole

asetettu. Onnettomuuksien ehkäisytyössä käytettävän merkittävän julkisen vallan näkökulmasta kelpoisuusvaatimuksia tulisi vähintäänkin harkita osana tulevia uudistuksia. (Lepistö & Heliskoski 2019, 30.)

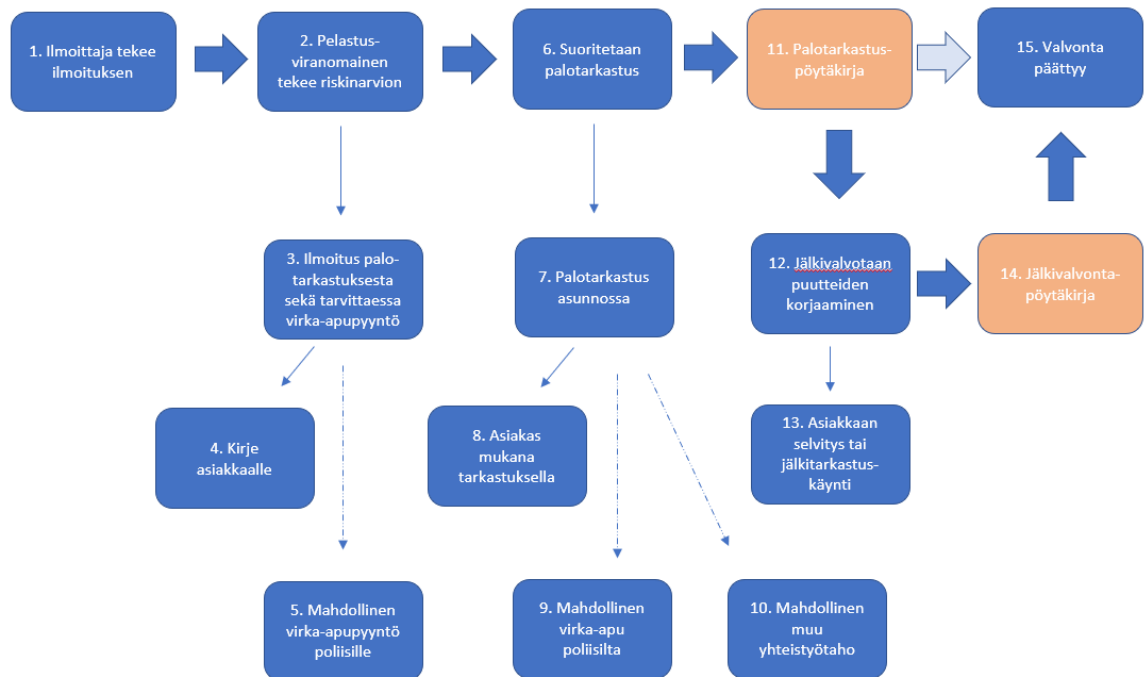
Onnettomuuksien ehkäisytyössä tarvittavan osaamisen kehittäminen -hankkeessa selvitettiin osaltaan onnettomuuksien ehkäisytyötä tekevien henkilöiden koulutustaustaa. Onnettomuuksien ehkäisyä opetetaan osana pelastusalan miehistö-, alipäällystö- sekä päällystökoulutuksia, mutta kaikilla onnettomuuksien ehkäisytyötä tekeville henkilöille ei ole suoritettuna pelastusalan tutkintoa. Hankkeessa tehdyn kyselyn perusteella pelastusalan koulutus oli yhdessä muun teknisen koulutustaustan kanssa yleisin, kummassakin ryhmässä 89 vastaajaa. Näiden ryhmien lisäksi 31 vastaajaa kertoi omaavansa turvallisuusalan koulutuksen ja 32 vastaajaa oli muulla koulutustaustalla. Pelastuslaitosten riskienhallintapäälliköt arvioivat hankkeen kyselyssä pelastusalan koulutuksen ulkopuolelta tulevien olevan eniten kasvava ryhmä onnettomuuksien ehkäisyn tehtävissä. (Saine-Kottonen 2015, 33-34, 37, 39)

5 Valvontaan liittyvät asiakirjat

Opinnäytetyön keskeisen aineiston muodostavat Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen valvontaan liittyvät asiakirjat. Asuntoihin liittyvät palotarkastuspöytäkirjat sekä onnettomuusriksi-ilmoitusten toimenpiderekisteri ovat salassa pidettäviksi merkittyjä niiden sisältämien erilaisien henkilötietojen takia. Julkisia asiakirjoja ovat esimerkiksi erilaiset asiakkaalle ennakkoon lähetettävät ohjeet, pidettävästä palotarkastuksesta ilmoittavan kirjeen täytettävä pohja sekä pöytäkirjan liitteeksi lisättävä valitusosoitus.

Opinnäytetyössä käsitellään pelastuslaitoksen yleisesti käyttämiä asiakirjoja tai asiakirjapohjia kuten ilmoitus asunnon palotarkastuksesta, infokirje asunnon palotarkastuksesta sekä valitusosoitus. Lisäksi opinnäytetyössä käsitellään vuoden 2022 aikana toimenpiderekisteriin kirjattuja ilmoituksia sekä niihin liittyviä palotarkastuspöytäkirjoja.

5.1 Onnettomuusriski-ilmoituksen käsittelypolku

Kuvio 3: Paloriski-ilmoituksen eteneminen.

Paloriski-ilmoituksen tyypillinen eteneminen on kuvattu kuviossa 3. Kuvattu eteneminen on tyypillinen, mutta onnettomuusriski-ilmoitusten käsittely perustuu aina tapauskohtaiseen harkintaan. Yksittäisen valvonnan eteneminen voi poiketa huomattavastikin esitetystä, mikäli valvontaa tekevä palotarkastaja katsoo sen tilanteessa tarkoituksenmukaiseksi.

Prosessi lähtee aina liikenteeseen pelastusviranomaiselle tehdystä ilmoituksesta (1). Ilmoitukset saapuvat esimerkiksi valtakunnallisen internet-lomakkeen kautta, sähköpostitse tai puhelimitse. Ilmoituksen perusteella pelastusviranomainen, tässä tapauksessa ilmoituksen vastaanottanut palotarkastaja, tekee riskinarvion (2), jonka tuloksen perusteella päädytään esimerkiksi palotarkastuksen tarpeellisuuteen. Osana riskinarviota pelastusviranomainen selvittää onko samasta asiasta tehty aiempia ilmoituksia ja voi pyytää ilmoittajalta tarvittavia lisätietoja. Ilmoitus sekä siitä seuraavat toimenpiteet valvonnan loppuun asti kirjataan pelastuslaitoksen onnettomuusriski-ilmoitusten toimenpiderekisteriin. Riskinarvion jälkeen pelastusviranomainen ilmoittaa suoritettavasta palotarkastuksesta asiakkaalle sekä harkitsee poliisilta mahdollisesti pyydettävän virka-avun tarpeen (3). Ilmoitus palotarkastuksesta lähetetään asiakkaalle perinteisenä kirjeenä (4). Kirje sisältää ilmoituksen, jossa kerrotaan tietoja suoritettavasta palotarkastuksesta, tarkastuksen ajankohdan sekä asiaa käsittelevän palotarkastajan yhteystiedot. Kirjeen mukana toimitetaan myös vakiomuotoinen infokirje ylimääräisestä palotarkastuksesta. Mikäli riskinarviossa on päädytty tarkastettavan kohteen olevan mahdollisesti

palotarkastajalle tavanomaista vaarallisempi esimerkiksi asukkaan vihamielisen käytöksen takia, tehdään poliisille virka-apupyynnö tarkastuksen ja tarkastusoikeuden turvaamiseksi (5).

Varsinainen palotarkastus pidetään asiakkaan asunnolla (6 ja 7). Tarkastuksen aikana selvitetään ilmoituksesta ilmi käyneet puutteet sekä muut asumisen turvallisuuteen keskeisesti liittyvät havainnot. Tarkastuksen suorittavat kaksi palotarkastajaa, joiden lisäksi tarkastukselle pyritään aina saamaan mukaan myös asukas (8). Tarkastuksella saattaa olla mukana myös poliisi virka-apupyynnön mukaisesti (9). Tarkastukselle voi osallistua tai tarkastuksen perusteella voidaan olla yhteydessä myös muuhun tahoon (10). Tyypillisesti tällaisia tahoja voivat olla asukkaan sukulaiset tai läheiset, asunnon omistaja, kiinteistön edustaja tai sosiaalitoimen edustaja. Palotarkastuksesta laaditaan pöytäkirja, jossa kuvataan tarkastuksen kulku, havaitut puutteet sekä annetut korjausmääräykset (11). Pöytäkirja toimitetaan asukkaalle sekä muille mahdollisille asianosaisille joko perinteisenä kirjeenä tai sähköpostilla. Pöytäkirjan mukana toimitetaan valitusosoitus, jossa ohjeistetaan muutoksenhakumenettely asukkaan tai muun asianosaisen ollessa tyytymätön pelastusviranomaisen päätökseen. Mikäli tarkastuksella ei havaittu korjattavaksi määrättäviä puutteita, päätetään valvonta (15).

Mikäli palotarkastuksella on havaittu korjattavaksi määrättäviä puutteita, siirtyy valvonta korjauksille annetun määräajan päätyttyä jälkivalvontavaiheeseen (12). Jälkivalvonta voidaan toteuttaa asianosaisen toimittamien selvitysten perusteella tai jälkitarkastuskäyntinä asunnossa (13). Jälkivalvonnan tarkoituksena on varmentaa havaittujen puutteiden kuntoon saattaminen. Jälkivalvonnasta laaditaan pöytäkirja, joka toimitetaan asukkaalle sekä muille mahdollisille asianosaisille (14). Jälkivalvonta saatetaan joutua uusimaan useita kertoja ennen kuin valvonta voidaan päättää (15). Joissain tapauksissa tavanomainen jälkivalvonta ei tuota toivottua tulosta, jolloin pelastusviranomainen voi siirtyä hallintopakkoineiden käyttämiseen asettamalla uhkasakon. Valvonta voi päättyä myös havaitun onnettomuusriskin poistumiseen muista syistä, kuten asukkaan muutto, häätö tai menehtyminen.

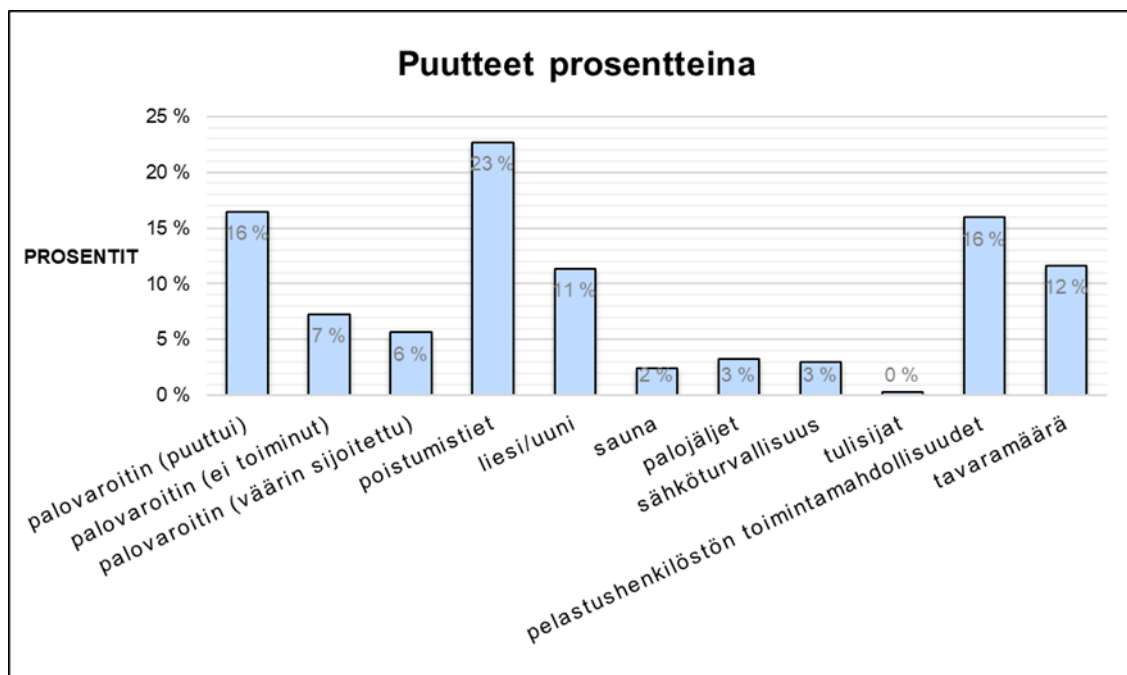
5.2 Onnettomuusriski-ilmoitusten toimenpiderekisteri

Onnettomuusriski-ilmoitusten toimenpiderekisteriin tallennetaan vastaanotetut ilmoitukset sekä niihin liittyvät toimenpiteet. Jokainen ilmoitus saa oman juoksevan numeron, jonka avulla tapaus voidaan yksilöidä ja jonka avulla asuntojen palotarkastuksia tekevät palotarkastajat voivat viitata yksilöityyn ilmoitukseen sekä tehdä esimerkiksi tarvittavat kalenterivaraukset tarkastuksia varten ilman että asunnon, asukkaan tai ilmoittajan tiedot paljastuisivat ulkopuolisille. Rekisteriä ylläpidetään pelastuslaitoksen tietoverkossa ja sen käyttöoikeus on rajattu vain erikseen nimetyille palotarkastajille, joiden virkatehtäviin ilmoitusten käsittely kuuluu.

Rekisteriin kirjataan tiedot ilmoittajasta, ilmoituksen ajankohdasta sekä ilmoituksen tekotavasta. Ilmoituksen kohteesta kirjataan tarkka osoite, ilmoitukseen johtaneet syyt sekä

asukkaan ja muiden asianosaisten mahdolliset yhteystiedot. Käsittelyn edetessä rekisteriin merkitään myös kohteelle nimetty palotarkastaja, ensimmäinen käyntikerta, mukana olleet palotarkastajat, havaitut puutteet, tieto pelastuslaitoksen mahdollisesti luovuttamasta palovaroittimesta sekä muita mahdollisia lisätietoja kuten muille viranomaisille tehdyt ilmoituksen. Viimeiseksi rekisteriin tehdään merkintä valvonnan päättymispäivämäärästä.

Toimenpidereksiteriin kirjattiin vuoden 2022 aikana 246 ilmoitusta, joista 196 johti valvontatoimenpiteisiin. 50 ilmoitusta ei johtanut erilliseen valvontaan ilmoituksesta tehdyn riskinarvion perusteella, ilmoitus ei kohdistunut paloriskiasuntoon tai asunto saattoi olla valvontatoimenpiteiden kohteena jo aiemman ilmoituksen perusteella. Maaliskuun 2023 lopussa vuoden 2022 ilmoituksista 12 valvonta oli edelleen joltain osin kesken. (Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2022a.)

Kuvio 4: Asunnon palotarkastuksilla havaitut puutteet prosentteina (Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2022a).

Onnettomuusriski-ilmoitusten perusteella asunnoissa pidetyillä palotarkastuksilla havaittiin yhteensä 370 kirjattua puutetta, joista 109 kirjausta (29 %) kohdistui palovaroittimien sijoittamiseen, toimintakuntoon tai puuttumiseen kokonaan. Poistumisteissä kirjattiin puutteita 84 tapauksessa (23 %), pelastushenkilöstön toimintamahdollisuuksiin kiinnitettiin huomiota 59 tapauksessa (16 %) ja lieteen tai uuniin liittyviä kirjauksia oli 42 tapauksessa (11 %). Näiden lisäksi huomiota oli kiinnitetty myös tavaramäärään 42 tapauksessa (12 %), saunaan 9 tapauksessa (2 %), erilaisiin palojälkiin 12 tapauksessa (3 %) sekä sähköturvallisuuteen 11

tapauksessa (3 %). Palovaroitin luovutettiin asukkaalle tai palotarkastaja asensi asuntoon palovaroittimen valvonnan yhteydessä 86 tapauksessa. (Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2022a.)

5.3 Ilmoitus asunnon palotarkastuksesta

Mikäli onnettomuusriksi-ilmoitus johtaa riskinarvion perusteella palotarkastuksen pitämiseen, ilmoitetaan tästä asunnon asukkaalle kirjeitse kahden viikon ilmoitusaikaa noudattaen (liite 1). Kirje pyritään osoittamaan asukkaalle, mutta tämän tiedon puuttuessa kirje toimitetaan asunnon osoitteeseen vastaanottajamerkinnällä ”Asunnon haltija”.

Kirjeessä asukkaalle kerrotaan tarkastuksen ajankohta sekä tarkastuksella valvottavat asiat. Kirjeessä kerrotaan myös tarkastuksen lakiperusta sekä tarkastuksen perustuminen pelastusviranomaiselle saapuneeseen ilmoitukseen. Asukkaalle varataan mahdollisuus siirtää tarkastuksen ajankohtaa ja tuodaan tiedoksi pelastusviranomaisen mahdollisuus pyytää tarvittaessa oven avausta rakennuksen edustajalta tai poliisilta. Erityisestä syystä tarkastus voidaan tehdä myös ilman ennakoilmoitusta (Hallintolaki 434/2003, 39 §).

5.4 Infokirje asunnon palotarkastuksesta

Ilmoituksen yhteydessä asukkaalle lähetetään erillinen infokirje, jossa kuvataan valvontaan liittyviä seikkoja informatiivisemmin (liite 2). Infokirjeessä on kuvattu tyypillisiä asuntojen valvonnassa havaittavia puutteita ja niiden vaikutusta turvallisuuteen. Lisäksi asukkaalle kerrotaan yleisesti pelastusviranomaisen korjausmääräyksestä sekä mahdollisuudesta velvoittaa myös kiinteistön edustajaa, mikäli asukas ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin puutteiden korjaamiseksi.

5.5 Palotarkastusten pöytäkirjat

Opinnäytetyötä varten toimenpiderekisteristä valittiin satunnaisesti noin joka kymmenes ilmoitus, johon liittyvä ensimmäisen palotarkastuksen pöytäkirja noudettiin valvonta-asiakirjojen arkistona toimivasta Merlot palotarkastus -tietojärjestelmästä. Toimenpiderekisteristä valittiin järjestyksessä seuraava kohde, mikäli ensin valittuun kohteeseen ei ollut suoritettu palotarkastusta. Merlot palotarkastus ei sisällä tähän tarkoitukseen soveltuvaa hakutoimintoa, jolla tietoja olisi voitu hakea massa-ajona, joten pöytäkirjat haettiin toimenpiderekisterin tietojen perusteella yksittäin hakemalla (Seppälä 2023). Jälkivalvontapöytäkirjoja ei otettu aineistoon mukaan, jotta otanta kuvaisi mahdollisimman laaja otosta kohteista. Jälkivalvonta ei myöskään aineistollisesti tuo merkittävää lisää ensimmäisen palotarkastuksen pöytäkirjoihin verrattuna.

Merlot palotarkastuksesta noudetut paloriskiasuntoja koskevat pöytäkirjat ovat lähtökohtaisesti luokiteltu salassa pidettäväksi niiden sisältämien henkilötietojen ja arkaluonteisten

tietojen takia. Salassa pito perustuu viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 § 1 momentin 32 kohtaan, jonka mukaan henkilön elintavat sekä perhe-elämä tai niihin verrattavat henkilökohtaiset olot ovat salassa pidettäviä. Tietoaineiston käsittelyä varten opinnäytetyölle haettiin pelastuslaitoksen ohjeistuksen mukainen tutkimuslupa, jossa määriteltiin myös tietoaineiston turvallinen käsittelytapa.

Anonymisoinnilla tarkoitetaan henkilötietoja sisältävän aineiston käsittelyä niin, että henkilön tunnistaminen on käsittelyn jälkeen estynyt peruuttamattomasti. Tunnistaminen ei edellytä suoran henkilötiedon kuten nimen tai osoitteen löytymistä, vaan tunnistamiseen voi riittää mikä tahansa yksittäinen riittävän yksilöivä tieto, jonka avulla henkilö on mahdollista väkivoimaisesti tunnistaa. Onnistuneesti anonymisoitua aineistoa käsiteltäessä ei ole tarvetta soveltaa henkilötietoja koskevia tietosuojasäännöksiä. (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2023.)

Anonymisoimattomat pöytäkirjat käsiteltiin tutkimusluvan mukaisesti pelastuslaitoksen tietojärjestelmässä virkatyönä ja kaikki kohteen yksilöivät tiedot poistettiin pelastuslaitoksessa noudatettavan ohjeistuksen mukaisesti ennen niiden siirtämistä opinnäytetyössä käsiteltäväksi pelastuslaitoksen tietojärjestelmien ulkopuolelle. Poistettavia tietoja olivat kaikki henkilöön, asunnon sijaintiin tai palotarkastuksen ajankohtaan viittaavat merkinnät. Pöytäkirjoista poistettiin myös pöytäkirjan yksilöivä numero sekä tarkastuksen suorittaneen palotarkastajan tiedot. Opinnäytetyössä käsiteltävät pöytäkirjat eivät näin ollen ole yhdistettävissä henkilöön edes yhdistelemällä tietoja muista lähteistä. Tutkimusaineistoksi valikoitui 26 anonymisoitua palotarkastuspöytäkirjaa.

Helsingin pelastuslaitoksen palotarkastusten pöytäkirjat laaditaan Merlot palotarkastus -järjestelmässä. Palotarkastaja valitsee järjestelmässä ensin toimenpiteen, jolle pöytäkirjaa ollaan laatimassa. Pöytäkirjan pohja perustuu tälle toimenpidetyypin valinnalle, eikä palotarkastaja tältä osin pääse muuttamaan pöytäkirjan perustietoja tai ulkoasua. Toimenpidetyypin valinnan jälkeen palotarkastaja pääsee kirjoittamaan pöytäkirjan varsinaista tekstiosuutta. Pöytäkirjatekstin laatimista helpottamaan järjestelmässä on käytettävissä valmis pöytäkirjan tekstipohja asunnon palotarkastusta varten sekä valmislausekkeita erilaisia korjausmääräyksiä varten. Yksinkertaisimmillaan pöytäkirjan voi muodostaa täydentämällä tarvittavat yksilöivät tiedot valmiiseen tekstipohjaan sekä lisäämällä tarvittavat valmislausekkeet, mutta tekstipohjaa sekä valmislausekkeita on mahdollista myös vapaasti muokata kirjoitusvaiheessa tai kirjoittaa tarvittaessa koko tekstiosuus myös täysin itsenäisesti.

Anonymisoidun aineiston analysointimenetelmäksi valittiin teemoittelu. Teemoittelu on laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysin menetelmä, jossa aineistosta tunnistetaan tutkimuskysymyksen kannalta keskeisiä aihekokonaisuuksia eli teemoja. Teemat valikoidaan aineistoa analysoimalla, jonka jälkeen teemoitellusta aineistosta on mahdollista havaita tutkimuskysymyksen kanalta olennaisia tyypillisyyksiä. (Juhila 2021.)

Pöytäkirjojen sisällöt teemoiteltiin aineiston analyysin perusteella jatkokäsittelyä varten alkuteksteihin, määräyksiin, suosituksiin, lopputeksteihin sekä muuta-ryhmään, johon sijoitettiin muihin teemoihin soveltumattomat tekstiosuudet. Teemoittelun perusteella havaittiin, että pöytäkirjan alku- ja lopputekstejä oli käytetty pääsääntöisesti järjestelmän valmiissa muodossa. Alkuteksti sisältää maininnan asiakirjan salassapitoperusteesta, tarkastuksen yksilöidyn kohteen ja ajankohdan sekä yleisluontoisen kuvauksen palotarkastuksesta. Yhdessä pöytäkirjassa alkutekstiä oli muokattu lisäämällä kuvaus aiemmista epäonnistuneista yrityksistä suorittaa palotarkastus.

Tämä pöytäkirja sisältää salassa pidettävää tietoa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 621/1999 24§ 1mom. 32k. perusteella.

Osoitteessa [XXX] huoneistossa [XXX] suoritettiin ylimääräinen palotarkastus [XXX].

Ylimääräisellä palotarkastuksella valvottiin kyseisen huoneiston osalta pelastuslain 379/2011 2. ja 3. luvun noudattamista. Valvontatehtävän suorittaminen sekä siihen liittyvät havainnot ja toimenpiteet dokumentoidaan Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen valvontarekisteriin ja onnettomuusriski-ilmoitusten toimenpiderekisteriin.

Asiakirjan lopputekstit jakoutuivat selkeästi kahteen pääryhmään sen mukaisesti, oliko tarkastuksella havaittu korjattavaksi määrättäviä ja jälkivalvottavia puutteita tai päättyikö valvonta kyseessä olevaan ensimmäiseen tarkastukseen. Yhteisenä tekijänä lopputeksteissä on toteamus asianosaisille varatusta mahdollisuudesta osallistua tarkastukselle sekä lausua näkemyksensä havainnoista tai korjausmääräyksistä. Lopputeksteissä viitataan myös asiakirjan liitteenä toimitettavaan valitusosoitukseen sekä mahdollisuuteen korjata asia- tai kirjoitusvirhe olemalla yhteydessä palotarkastajaan. Jälkivalvontaan johtavissa pöytäkirjoissa kuvataan myös annettujen korjausmääräysten jälkivalvonnan aikataulu sekä todetaan viranomaisen mahdollisuus siirtyä hallintopakkokeinoihin, mikäli korjausmääräyksiä ei noudateta. Yhdessä pöytäkirjassa lopputekstissä oli kuvattu tarkemmin asianosaisen kanssa sovitusta jälkivalvontamenettelystä.

Asianosaisille varattiin mahdollisuus olla mukana palotarkastuksella ja lausua mielipiteensä sekä antaa selvityksensä valvontakäynnillä tehtyihin havaintoihin liittyen.

Pöytäkirjassa olevan asia- tai kirjoitusvirheen korjaamiseksi voitte olla yhteydessä allekirjoittaneeseen. Pöytäkirjan liitteenä on valitusosoitus (pelastuslaki 379/2011 81 ja 104 §; hallintolaki 434/2003 50-51 §). Lisätietoja palotarkastukseen liittyen antaa allekirjoittanut. Lisätietoja saa myös Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen Internet-sivuilta www.hel.fi/pela/fi/onnettomuuksien+ehkaisy/paloriskiasunnot

Asianosaisille varattiin mahdollisuus olla mukana palotarkastuksella ja lausua mielipiteensä sekä antaa selvityksensä valvontakäynnillä tehtyihin havaintoihin ja annettaviin korjausmääräyksiin liittyen.

JÄLKIVALVONTA

Annettuja korjausmääräyksiä on noudatettava annettuun määräaikaan mennessä. Viranomaisen antamaa kieltoa tai määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Määräysten noudattamista valvotaan jälkitarkastuksella [XXX]. Pöytäkirjassa olevan asia- tai kirjoitusvirheen korjaamiseksi voitte olla yhteydessä allekirjoittaneeseen. Korjausmääräyksiin voi hakea muutosta valittamalla. Pöytäkirjan liitteenä on valitusosoitus (pelastuslaki 379/2011 81 ja 104 §; hallintolaki 434/2003 50-51 §). Lisätietoja korjausmääräyksiin tai palotarkastukseen liittyen antaa allekirjoittanut. Lisätietoja saa myös Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen Internet-sivuilta www.hel.fi/pela/fi/onnettomuuksien+ehkaisy/paloriskiasunnot

Asiakasta on kuultu ennen korjausmääräyksen antamista.

Määräysluontoiset toimenpiteet suoritettava [XXX] mennessä.

Annettujen määräysten osalta variaatio oli laajempaa. Lähtökohtana järjestelmässä olevat valmislausekkeet olivat tunnistettavissa muokkausten jälkeenkin, vaikka palotarkastajakohtainen kirjoitustyyli tulikin esiin. Korjausmääräyksiä aineistossa korreloivat toimenpiderekisterin merkintöjen kanssa. Suurin osa annetuista määräyksistä kohdistui palovaroittimiin.

1. Tarkastuksella havaittiin, että asunnossa ei ole toimivaa palovaroitinta.

Korjausmääräys: Asuntoon on asennettava riittävä määrä palovaroittimia. (Pelastuslaki 379/2011 17 §; Sisäasiainministeriön asetus palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta 239/2009 3 §)

Ohje: Asunnon jokaisen kerroksen tai tason alkavaa 60 m² kohden on oltava vähintään yksi palovaroitin. Palovaroitin on kiinnitettävä valmistajan asennusohjeiden mukaan siten, että se reagoi tulipalosta aiheutuneeseen savuun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Palovaroittimen toimintakunto on varmistettava säännöllisellä testauksella.

3. Asukas kertoi tarkastuksen aikana huoneiston pinta-alan neliöinä. Huoneisto on sen kokoinen, että sinne vaaditaan kaksi palovaroitinta. Huoneistossa ei ollut asukkaan mukaan riittävää määrää toimivia ja oikein sijoitettuja palovaroittimia. Tarkastuksella eteiseen kattoon kiinnitettiin yksi pelastuslaitoksen tarjoama palovaroitin. Huoneiston muihin tiloihin ei päästy suuren tavaramäärän vuoksi. Toinen pelastuslaitoksen tarjoama palovaroitin annettiin asukkaalle, jotta hän saa kiinnittää sen huoneiston toiseen tilaan. Palovaroitin kannattaa sijoittaa kattoon keskeiselle paikalle siten, että se on sijoitettu vähintään 50 cm seinien kulmista. Palovaroitin suositellaan sijoittamaan tilaan, jossa asukas nukkuu.

Korjausmääräys: Palovaroitin on kiinnitettävä valmistajan asennusohjeiden mukaan siten, että se reagoi tulipalosta aiheutuneeseen savuun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Palovaroittimen toimintakunto on varmistettava säännöllisellä testauksella. (Pelastuslaki 379/2011 17 §; Sisäasiainministeriön asetus palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta 239/2009 3 ja 5 §)

Myös palotarkastajan asentamaa pelastuslaitoksen tarjoamaa palovaroitinta voidaan pitää suoraan verrannollisena korjausmääräykseen, koska havaittu puute olisi johtanut korjausmääräykseen, mikäli puutetta ei olisi asukkaan suostumuksella korjattu tarkastuksen kuluessa.

Havainto 1: Tarkastuksella havaittiin, ettei huoneistossa ole palovaroitinta. Huoneistoon asennettiin palovaroitin pelastuslaitoksen toimesta.

3. Tarkastuksella havaittiin, ettei huoneiston katossa ollut toimivaa palovaroitinta. Asukkaan palovaroitin oli hyllyssä. Palovaroitin vaikutti vanhalta, joten huoneiston kattoon asennettiin asukkaan suostumuksella pelastuslaitoksen tarjoama palovaroitin. Havaittu puute saatiin korjattua tarkastuksen aikana.

Puutteet poistumisreiteissä ovat havaintona usein kytköksissä tavaramäärään sekä pelastushenkilöstön toimintamahdollisuuksiin. Poistumismahdollisuuden puute nähdään yleensä ensisijaisena korjattavana puutteena. Tavaramäärä saattaa olla puutteen aiheuttaja ja puutteelliset poistumisreitit itsessään vaikeuttavat mahdollisia pelastushenkilöstön toimenpiteitä onnettomuustilanteessa. Poistumisedellytykset voivat olla puutteelliset myös ilman huomattavaa tavaramäärää.

1. Tarkastuksella havaittiin, että edellytykset turvalliselle poistumiselle mahdollisessa tulipalossa tai muussa äkillisessä vaaratilanteessa ovat heikentyneet. Korjausmääräys: Huoneistossa on oltava kulkukelpoiset poistumisreitit. (Pelastuslaki 379/2011 9 ja 10 §)

Ohje: Huoneiston ovien pitää avautua vapaasti eikä ovia saa tukkia tavaroilla.

Havainto: Tarkastuksella havaittiin, että edellytykset turvalliselle poistumiselle mahdollisessa tulipalossa tai muussa äkillisessä vaaratilanteessa ovat heikentyneet etuovea lähinnä olevan makuuhuoneen osalta. Korjausmääräys: Huoneiston makuuhuoneessa on oltava kulkukelpoinen poistumisreitti. (Pelastuslaki 379/2011 9 ja 10 §)

Ohje: Huoneiston oven pitää avautua vapaasti eikä ovea saa tukkia tavaroilla.

Tavaramäärä oli nähty myös ensisijaisena korjattavaksi määrättävänä puutteena. Suuren tavaramäärän on katsottu lisäävän tulipalon syttymisen tai leviämisen vaaraa. Näissäkin tapauksissa kiinnitettiin määräyksissä huomiota tavaramäärän vaikutuksiin poistumismahdollisuuksiin sekä pelastushenkilöstön toimintaan.

2. Tarkastuksella havaittiin, että huoneiston tavaramäärä aiheuttaa vähäistä suurempaa tulipalon syttymisen ja leviämisen vaaraa. Tavaramäärä vaikeuttaa

merkittävästi asunnosta poistumista sekä pelastustoiminnan suorittamista. Huoneiston eteisessä ollut tavaravuori esti kulkemisen huoneiston muihin tiloihin. Tavaravuoren ja eteisestä muihin tiloihin johtavan oviaukon välissä oli kuitenkin rako, mistä näki peremmälle asuntoon. Tavaraa oli liikaa myös muissa tiloissa.

Korjausmääräys: Huoneiston tavaramäärää on vähennettävä. (Pelastuslaki 379/2011 4 ja 9 §)

Havainto 2: Tarkastuksella havaittiin, että huoneiston tavaramäärä aiheuttaa vähäistä suurempaa tulipalon syttymisen ja leviämisen vaaraa. Tavaramäärä vaikeuttaa merkittävästi asunnosta poistumista sekä pelastustoiminnan suorittamista.

Korjausmääräys: Huoneiston tavaramäärää on vähennettävä. (Pelastuslaki 379/2011 4 ja 9 §)

Lieteen liittyvät korjausmääräykset oli annettu syttyvän tavaran säilyttämisestä liedon päällä tai välittömässä läheisyydessä. Yksittäisissä tapauksissa huomiota oli kiinnitetty myös esimerkiksi erittäin rasvaisen liedon aiheuttamaan vaaraan. Myös palotarkastuksen kuluessa liedon päältä tai välittömästä läheisyydestä poistettua syttymiskelpoista tavara voidaan pitää suoraan verrannollisena korjausmääräykseen, koska havaittu puute olisi johtanut korjausmääräykseen, mikäli puutetta ei olisi asukkaan suostumuksella korjattu tarkastuksen kuluessa.

Havainto 3: Tarkastuksella havaittiin, että liedon päällä ja sen ympärillä säilytettiin tavaroita, jotka voivat aiheuttaa tulipalon syttymisen tai leviämisen vaaraa.

Korjausmääräys: Liedon päältä ja sen välittömästä läheisyydestä tulee poistaa syttyvät tavarat. (Pelastuslaki 379/2011 9 ja 14 §)

2. Tarkastuksella havaittiin, että liedon päällä ja sen ympärillä säilytettiin tavaroita, jotka voivat aiheuttaa tulipalon syttymisen tai leviämisen vaaran. Liesi oli myös huomattavan rasvainen, mikä voi myös aiheuttaa tulipalon syttymisen ja leviämisen vaaran.

Korjausmääräys: Liedon päältä ja välittömästä läheisyydestä tulee poistaa syttyvät tavarat. (Pelastuslaki 379/2011 9 ja 14 §)

Havainto 2: Tarkastuksella havaittiin liedon päällä palavaa materiaalia. Palava materiaali poistettiin liedon päältä pelastuslaitoksen toimesta.

Sähköturvallisuuden liittyvät korjausmääräykset koskivat yleensä jatkojohtojen oikeanlaista käyttöä. Huomiota oli kiinnitetty myös epäilyttäviin sähkölaitteisiin, mutta näiden osalta toimenpiteeksi oli valittu suositus laitteen toimintakunnon selvittämisestä. Saunaan tai erilaisiin palojälkiin liittyviä korjausmääräyksiä ei aineiston pöytäkirjoissa ollut.

Havainto 2: Tarkastuksella havaittiin huoneistossa olevan useampi peräkkäin kytketty jatkojohto.

Perustelu: Jatkojohdot ovat tarkoitettu vain tilapäiseen käyttöön. Peräkkäin kytketyt jatkojohdot voivat aiheuttaa jatkojohtojen ylikuormittumista ja siten lisätä oikosulun, sähköiskun ja tulipalon syttymisen vaaraa.

Korjausmääräys: Peräkkäin kytketyt jatkojohdot on poistettava käytöstä. (Pelastuslaki 379/2011 9 ja 14 §)

Korjausmääräysten lisäksi pöytäkirjoihin oli kirjattu suosituksia. Suositukseen korjausmääräyksen sijasta on saatettu päätyä, mikäli havaittu puute ei ole niin vakava, että se olisi määrätävä korjattavaksi. Suositus voidaan antaa myös asiasta, joka ei kuulu suoraan pelastusviranomaisen toimivaltaan.

Havainto 4: Tarkastuksella havaittiin, että huoneistossa on sähkölaite (pakasti), jonka havaittiin pitävän epätavallisen kovaa ääntä. Vialliset sähkölaitteet voivat aiheuttaa vähäistä suurempaa tulipalon syttymisen tai leviämisen vaaraa.

Suositus: Pelastusviranomaisen kehottaa varmistamaan kyseessä olevan sähkölaitteen (pakastin) turvallisuuden. Vaaraa aiheuttavat sähkölaitteet tulee korjata tai poistaa käytöstä. (Pelastuslaki 379/2011 4, 9 ja 14 §)

SUOSITUS:

Pelastusviranomaisen suosittelee jatkamaan huoneiston tavaramäärän vähentämistä.

Muita kirjauksia pöytäkirjoissa olivat esimerkiksi huomiot käyttämättömistä tulisijoista, keskustelut asukkaan kanssa siivousavun järjestämisestä sosiaalitoimen kautta, sekä tieto muille viranomaisille havaintojen perusteella tehdyistä ilmoituksista. Pöytäkirjaan kirjataan myös tieto, mikäli asukas tai asianosainen ei ole ollut tarkastuksella mukana ja asuntoon on menty esimerkiksi huoltoyhtiön avauksella. Tupakointiin liittyviä havaintoja ja ohjeistuksia oli kirjattu joitakin, vaikkei tupakointiin liittyviä korjausmääräyksiä ollut aineistossa yhtäkään. Merkittävä kirjaus on myös tieto siitä, ettei tarkastuksella ollut havaittu puutteita.

Asukas kertoi, että hän on ollut yhteydessä sosiaalitoimen asiakasohjaajaan. Asukas kertoi pelastusviranomaiselle kyseisen työntekijän tiedot. Tarkastuksella keskusteltiin mahdollisen siivousavun järjestämisestä. Asukas antoi luvan olla yhteydessä kyseiseen asiakasohjaajaan. Pelastusviranomaisen soitti tarkastuksen jälkeen kyseiselle asiakasohjaajalle ja pyysi häntä olemaan yhteydessä asukkaaseen ja keskustelemaan siivousavun järjestämisestä.

Asianosainen ei ollut paikalla tarkastuksella. Tarkastukselle mentiin huoltoyhtiön ovenavauksella. Tarkastuksen ajankohta oli ilmoitettu etukäteen kirjeitse.

Tarkastuksilla ei havaittu puutteita.

HAVAINNOT

Tarkastuksella havaittiin huoneiston haltijan tupakoivan sängyssä. Sängyssä oli useita savukeaskeja sekä lasinen astia tuhkakuppina. Asukkaan kanssa keskusteltiin sängyssä tupakoinnin riskeistä. Asukkaan kanssa keskusteltiin pelastuslain 4§:n huolellisuusveloitteesta, jonka mukaan jokaisen on oltava huolellinen tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran ja vahingon välttämiseksi. Asukas kertoi tarkastuksella, että hän tupakoi yleensä parvekkeella. Tarkastuksella tehtyjen havaintojen perusteella huoneiston haltija tupakoi myös sängyssä.

5. Pelastusviranomaisen sai tietoonsa, että asukkaalla on huoneistossa kaksi koiraa. Koiria ei näkynyt eikä kuulunut tarkastuksen aikana, mutta asukas kertoi niiden olevan huoneistossa ja että hän ulkoiluttaa niitä säännöllisesti. Huoneiston tavaramäärän ja muiden olosuhteiden vuoksi pelastusviranomaisen on tehnyt asiasta eläinsuojelulain mukaisen ilmoituksen valvontaeläinlääkärille.

Teemoittelun jälkeen aineistosta muodostettiin tyypittelemällä kaksi ideaalityyppiä, jotka kuvastavat pöytäkirjoja tarkastuksista (liitteet 3 ja 4). Tässä opinnäytetyössä ideaalityyppien tarkoituksena on kuvata kokonaisia asunnon palotarkastuksen pöytäkirjoja fiktiivisten esimerkkien avulla. Ideaalityypit laadittiin Merlot palotarkastus -sovelluksessa testikäyttöön tarkoitetulle fiktiiviselle kohteelle. Ulkoasultaan sekä rakenteeltaan ideaalityypit vastaavat asukkaalle toimitettavaa pöytäkirjaa.

Tyypittely on laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, jonka avulla voidaan havainnollistaa esimerkiksi teemoittelussa aineistossa esiintyviä ilmiöitä. Güntherin ja Hasasen mukaan Eskola ja Suoranta (2008) ovat määritelleet kolme erilaista tapaa muodostaa tyyppejä: autenttinen tyyppi, ideaalityppi sekä mahdollisimman laaja tyyppi. Ideaalityppi muodostetaan aineistossa usein esiintyvistä poiminnoista, jotka kuvaavat koko aineistoa tai suurta osaa aineistosta. (Günther & Hasanen 2021.)

5.6 Valitusosoitus

Pelastusviranomaisen tekemä päätös asunnon palotarkastuksen osalta on muutoksenhakukelpoinen päätös, johon asianosainen voi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Hallintolain 47 §:n edellyttämät tiedot valitusviranomaisesta, valitusajasta, valituksen sisältövaatimuksista sekä käsittelystä perittävistä maksuista toimitetaan palotarkastuspöytäkirjan yhteydessä erillisellä valitusosoituksella (liite 5). Valitusosoitus tulostetaan Merlot palotarkastus -

järjestelmästä ja on yhtenäinen kaikessa Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen suorittamassa valvontatoiminnassa.

6 Haastattelu

Opinnäytetyön osana haastateltiin Helsingin pelastuslaitoksen palotarkastajia, jotka suorittavat paloriskiasuntojen tarkastuksia. Haastattelu suoritettiin Teams-tapaamisena ja siihen osallistui puolet kyseisiä tarkastuksia tekevästä henkilöstä. Haastattelija oli valinnut haastattelun teemat, joiden ympärillä keskustelua kuljetettiin vapaamuotoisemmin. Haastateltavia ei eritellä eikä nimetä tarkemmin, jolloin yksittäisiä vastauksia ei ole yhdistettävissä haastateltavan palotarkastajan vastuulla oleviin tarkastuksiin. Haastattelussa saadut vastaukset teemoiteltiin seuraaviin teemoihin: toimitettavat asiakirjat, kirje, pöytäkirjat, kuuleminen ja muutoksenhaku sekä palotarkastusprosessi.

Haastatteluun osallistuneet palotarkastajat kiinnittivät erityisesti huomiota paloriskiasumisen valvonnassa siihen, että huomioitavaksi koko prosessina aikana tulee monta erilaista näkökulmaa. Kokonaisuudessa on kyettävä huomioimaan koko prosessin toimivuus, asianosaisten oikeusturva, asukkaan turvallisuus sekä palotarkastajien ja mahdollisessa onnettomuustilanteessa pelastajienkin työturvallisuus. Huomioimatta ei voi jättää myöskään naapurustoon tai ympäristöön liittyviä turvallisuusnäkökohtia.

6.1 Toimitettavat asiakirjat

Asukkaan suuntaan näkyviä asiakirjoja ovat esimerkiksi kirje, jolla tulevasta tarkastuksesta kerrotaan. Kirje on usein ensimmäinen asia, josta asukkaalle tulee ilmi tehty ilmoitus ja tuleva tarkastus. Kirjeessä kerrotaan tulevan tarkastuksen ajankohta, keskeiset tarkastuksella valvottavat asiat sekä lisäksi tarkastuksen suorittavan palotarkastajan yhteystiedot mahdollisia kysymyksiä varten.

Toinen keskeinen asiakirja on palotarkastuspöytäkirja, joka laaditaan jokaisesta tehdystä palotarkastuksesta riippumatta siitä, onko tarkastuksella havaittu puutteita tai ei. Pöytäkirjassa kuvataan tarkastuksen kulkua sekä annetaan tarvittavat korjausmääräykset. Palotarkastuksen pöytäkirja tulostetaan pelastuslaitoksen tietojärjestelmästä, joten se on muotoilullisesti melko rajoittunut. Mikäli varsinaisella palotarkastuksella on annettu korjausmääräyksiä, tulee asianosaiselle lähetettäväksi myös pöytäkirjat suoritetuista jälkivalvonnoista. Pöytäkirjan liitteenä asianosaiselle lähetetään aina myös valitusosoitus, jossa kerrotaan mahdollisuudesta hakea muutosta päätökseen.

Mikäli tavanomaiset valvontatoimenpiteet eivät riitä asian ratkaisemiseksi, siirtyy palotarkastaja käyttämään uhkasakkoa korjausmääräyksen tehostamiseksi. Uhkasakkomenettelyssä

asianomaiselle lähetetään kuulemiskirjeet eri vaiheissa sekä päätökset uhkasakon asettamisesta sekä tuomitsemisesta. Uhkasakkoasian päätösten liitteenä toimitetaan myös valitusosoitus.

Edellä mainittujen asiakirjojen lisäksi palotarkastajilla on ollut vaihtelevasti käytössään käsin täytettävä lomake niitä kohteita varten, joissa ensimmäisellä tarkastuskerralla ei ole päästy sisään asuntoon asukkaan ollessa poissa. Lomakkeella kerrotaan, että palotarkastusta on yritetty suorittaa ja ilmoitetaan uusi ajankohta palotarkastukselle. Lomake voidaan tipauttaa käynnin yhteydessä postilaatikkoon, jolloin sen toivotaan tavoittavan asukkaan ennen seuraava tarkastusyritystä.

6.2 Kirje

Yleensä asukkaat eivät kommentoi kirjettä mitenkään, mutta joskus ottavat sen esille tarkastuksen aluksi ja haluavat kysyä jotain lisätietoa tarkastukseen liittyen. Selkeästi yleisempää on se, että asukas soittaa kirjeessä olevan yhteystiedon perusteella palotarkastajalle ja haluaisi esimerkiksi siirtää ilmoitetun palotarkastuksen ajankohtaa. Kirjeen sisältöön ei siis juuriin tule palautetta, vaan useammin kirjeen saaja haluaa tuoda esiin näkemyksensä tarkastuksen tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta. Melko usein asukas myös toteaa kysyessä, ettei ole saanut kirjettä ollenkaan. Näissäkin tapauksissa kirje saattaa hyvinkin löytyä tarkastuksen edetessä asunnon eteisestä tai muualta asunnosta avaamattomana. Tätä ei sinällään voi pitää yllättävänä, huomioiden osalla asukkaista ilmenevät vaikeudet oman elämän hallinnassa. Toisaalta kirjeen vastaanottaminen saattaa aiheuttaa asukkaassa myös tarpeen varmistaa, ettei tarkastuksella ilmenisi huomautettavaa ja mahdolliset puutteet onkin korjattu jo ennen ensimmäistä tarkastusta.

Palotarkastajat nostivat esiin myös kirjeen hyvänä puolena sen, että asukas osaa odottaa vieranomaista käynnille ja näin erottaudutaan osaltaan myös julkisuudessa toisinaan esiin tulleista valepalotarkastajista. Tarkastuksen ajankohdan saattaminen asukkaan tietoon ennalta on koettu myös vähentävän asukkaiden mahdollisia aggressiivisia reaktioita tarkastustilanteessa asukkaan ehdittyä sisäistämään asian paremmin. Palotarkastajat nostivat esiin kirjeen olevan myös konkreettinen osa inhimillistä lähestymistapaa. Tarkastuksen kohteena on kuitenkin yksityisyyden suojan ydinalue, asukkaan oma yksityinen koti. Kirje tarjoaa asukkaalle yhteydenottokanavan palotarkastajaan jo ennen tarkastusta, esimerkiksi paremman ajankohdan sopimiseksi tarkastukselle.

Kirjeen ulkoasun osalta palotarkastajilla ei ollut merkittäviä kehitysehdotuksia. Kirjeen pituudella koettiin kuitenkin olevan yhteys asian sisäistämiseen ja kirjeen nykyistä yhden sivun pituutta pidettiin hyvänä. Lakitekstin ja -viittausten määrän koettiin mahdollisesti vaikeuttavan kirjeen sisällön ymmärtämistä.

6.3 Pöytäkirjat

Palotarkastuspöytäkirjojen osalta ei myöskään tule ainakaan ilmi, ettei niitä ymmärrettäisi. Toisaalta, kuten kirjeenkin osalta, osa asukkaista ei edes avaa saamaansa kirjettä. Tämä ei kuitenkaan välttämättä muodostu ongelmaksi. Tarkastuksen kuluessa palotarkastaja pyrkii mahdollisimman selkeästi kertomaan havaintonsa, niiden vaikutukset asumisen turvallisuuden sekä niistä mahdollisesti johtuvat korjausmääräykset. Tarkastuksen lopuksi kokonaisuus käydään myös yhdessä asukkaan kanssa läpi ja varmistetaan, että asukas on ymmärtänyt korjattavaksi määrätyt puutteet sekä korjauksille annettavan määräajan. Näin asukkaalla on jo ennen pöytäkirjan vastaanottamista tiedossaan vaaditut toimenpiteet sekä korjauksille annettu määräaika. Toisaalta asukkaalla saattaa olla erilaisia rajoitteita, joiden takia vaadittujen toimenpiteiden sisäistäminen voi olla huomattavankin hankalaa.

6.4 Kuuleminen ja muutoksenhaku

Palotarkastuksen yhteydessä asukkaalle annetaan mahdollisuus kertoa näkemyksensä tilanteesta sekä annettavista korjausmääräyksistä suullisesti. Lisäksi asukas voi antaa näkemyksensä aikataulusta, jolla saisi puutteet korjattua. Palotarkastajien kertomuksen mukaan tällaista tarkastuksen yhteydessä tapahtuvaa suullista kuulemistä on joitain kertoja punnittu myös hallinto-oikeudessa osana valitusta, eikä menettelytapaan ole tältä osin kohdistunut moitteita. Palotarkastajien käsityksen mukaan kirjallisen kuulemisen noudattaminen paloriski-asunnon tarkastuksella olisi omiaan aiheuttamaan sekaannusta asukkaissa ja vaikeuttaisi sekä venyttäisi ajallisesti prosessia kohtuuttomasti. Prosessin venyminen ei olisi myöskään asukkaan näkökulmasta toivottavaa. Mikäli korjausmääräyksillä veloitetaan asukkaan lisäksi esimerkiksi kiinteistön omistajaa, toteutetaan kuuleminen tältä osin kirjallisena. Samoin uhkassakomenettelyyn siirryttäessä myös asukkaalle varataan mahdollisuus tulla kuulluksi kirjallisesti.

Varovaisesti arvioiden noin puolet asianosaisista jossain vaiheessa jollain tasolla kyseenalaistaa valvonnan tai annettavat korjausmääräykset. Yleisimmin asukas on jo tottunut asumisensa tilanteeseen eikä hahmota siitä aiheutuvaa riskiä itselle tai muulle naapurustolle. Kyseenalaistamisen perusteet liittyvät esimerkiksi siihen, ettei aikaisemminkaan ole sattunut mitään. Samoin helposti ajatellaan, että tulipalot olisivat ainoita onnettomuuksia, joita voi tapahtua ja ne pystyttäisiin kokonaan välttämään, kunhan ei tupakoi tai polta kynttilöitä. Toisinaan asukkaat pitävät menettelyä kiusantekona joko viranomaisen tai ilmoittajan toimesta ja kokevat epäreiluna, ettei esimerkiksi kiinteistön kaikkia asuntoja tarkasteta samassa yhteydessä.

Toisinaan suoritettua valvontaa päädytään käsittelemään myös hallinto-oikeudessa. Tällaisia tapauksia ei valvontamäärään nähden ole huomattavasti, korkeintaan muutamia kappaleita vuosittain. Valituksissa on käsitelty varsin perusteltuja kysymyksiä esimerkiksi

kuulemismenettelystä, mutta toisinaan valituksissa heijastuu myös yleisen harmistuksen purkamisen tai tavoite saada vain viivytettyä prosessia.

6.5 Palotarkastusprosessi

Erityisesti valvonnan alkuvaiheessa pyritään käyttämään mahdollisimman pehmeitä keinoja. Asukkaan kanssa pyritään pääsemään yhteisymmärrykseen runsaalla keskustelulla ja tarvittaessa voidaan pyrkiä ohjaamaan asukasta sosiaalitoimen tukitoimien ulottuville. Kaikissa tapauksissa pehmeät keinot eivät kuitenkaan riitä, jolloin keinovalikoimaa laajennetaan. Esimerkiksi kiinteistön omistajalle voidaan asettaa velvoitteita muille asukkaille aiheutuvaan vaaraan perustuen ja lopulta valvontaa voidaan tehostaa myös uhkasakkomenettelyllä.

Osaltaan asukkaan tiedontarpeeseen voidaan vastata jo asukkaalle ennakkoon lähetettävässä kirjeessä. Kuitenkin esimerkiksi tarkastuksen perustumista asunnosta tehtyyn riski-ilmoitukseen ei ole haluttu tässä yhteydessä korostaa. Asukkaalla on lähtökohtaisesti oikeus saada tietoja ilmoituksesta sekä ilmoittajasta, mutta varsin usein aiheellisen ilmoituksen sisältö ja tekijä on tarpeen myös salata asukkaalta. Ilmoittajan tiedot voi olla tarpeen salata esimerkiksi itse ilmoitusmenettelyn turvaamiseksi, mutta ilmoittajan kertomisella voisi yksittäisissä tapauksissa olla negatiivisia vaikutuksia myös asukkaan muiden tukipalvelujen hyödyntämiseen. Asukas saattaisi esimerkiksi kieltäytyä erinäisistä hänelle tarjottavista palveluista tehdyn ilmoituksen takia, mikä olisi omiaan vain pahentamaan asukkaan kokonaistilannetta. Valvontatyössä kuitenkin huomioidaan myös maalittamisen mahdollisuus, eikä tähän haluta tarjota mahdollisuuksia kumpaankaan suuntaan. Aiheellisen ilmoituksen tekijän ei tule joutua asukkaan maalittamisen kohteeksi, mutta samalla valvonnassa pyritään tunnistamaan myös aiheuttomat tai jopa kiusaamistarkoituksessa tehdyt ilmoitukset.

Ennakkokirje sekä palotarkastuksen ja jälkivalvonnan asiakirjat toimitetaan asiakkaalle yleisesti tavallisena kirjepostina. Asianomaisen toiveesta pöytäkirjat voidaan lähettää myös sähköpostilla, mutta paloriskiasumiseen liittyvässä valvonnassa sähköpostin käyttäminen on muuta valvontaa selkeästi harvinaisempaa. Valvontaan liittyvää keskustelua, ohjausta ja neuvontaa käydään asukkaan kanssa usein puhelimitse, mutta myös sähköpostin käyttäminen on mahdollista. Hallintopakkeinoihin siirryttäessä käytetään asiakirjojen todisteelliseksi toimittamiseksi pääosin haastemiestä, koska saantitodistuskirje edellyttäisi asukkaalta aktiivisuutta kirjeen noutamiseksi postitoimipaikasta ja näin kirjeet jäisivät usein noutamatta. Haastemiehen käyttö on ollut vielä palotarkastajille kohtuullisen uutta ja toimintotapoja tähän liittyen on vielä jossain määrin harjoiteltu. Myös haastemiehillä on havaittu olevan toisinaan vaikeuksia tavoittaa asukasta ja toimeksianto on saattanut kestää kohtuuttoman kauan, mutta toistaiseksi julkiseen tiedoksiantoon ei ole tarvinnut turvautua.

7 Asiakirjojen kehittäminen

Paloriskiasuntojen valvontaan liittyvien asiakirjojen muokkausmahdollisuudet voidaan jakaa karkeasti kolmeen kategoriaan. Asiakirjojen ulkoasua voidaan muokata visuaalisuuden lähtökohdista, sisältöä voidaan muokata luettavuuden sekä ymmärrettävyyden näkökulmista ja kolmantena muokattavana ominaisuutena voidaan pitää materiaalin määrää kokonaisuutena.

7.1 Määrä

Määrällisen kokonaisuuden kannalta asiakkaalle toimitettavien asiakirjojen määrää ei ole syytä kasvattaa kohtuuttomasti. Viranomaisen toimittamien asiakirjojen ydinviesti hukkuu helposti, mikäli samaan viestintään pyritään sovittamaan kaikki mahdollinen asiaan liittyvä. Kohderyhmän yleisesti haastavat elämän tilanteet tai muutoin rajoittunut toimintakyky aiheuttaa helposti sen, että liian pitkä viesti jää pahimmassa tapauksessa kokonaan huomiotta. Toisaalta asiakirjojen määrää ei käytännössä ole mahdollista juurikaan vähentää, niiden ollessa monelta osin joko suoraan tai välillisesti lakisääteisiä. Nykyisellään käytössä olevat asiakirjat ovat määrällisesti perusteltuja, eikä niiden vähentäminen ole perusteltua.

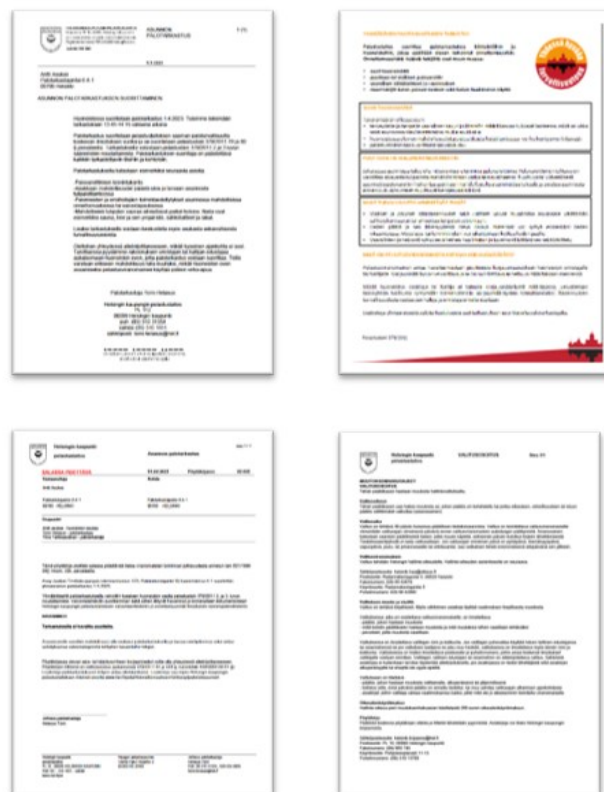
Valvontaan liittyvien asiakirjojen määrän harkittu lisääminen voisi olla perusteltua siten, että korjausmääräyksiä sisältävän pöytäkirjan liitteeksi lisättäisiin havaittuihin puutteisiin liittyvät erilliset ohjeet. Tällä menettelytavalla itse korjausmääräyksen tekstiä olisi vastaavasti mahdollista jossain määrin yksinkertaistaa. Erilliset ohjeet laadittaisiin yleisimmistä korjattavaksi määrätyistä puutteista ja ohjeissa voitaisiin antaa lisätietoa myös visuaalisemmassa muodossa kuin pöytäkirjan tekstissä.

Toimenpiderekisteriin tallennettujen korjausmääräysten perusteella erillinen ohje voisi olla perusteltua laatia kolmesta asiakokonaisuudesta. Palovaroitinohjeessa kuvattaisiin palovaroitimen sijoittelua sekä ylläpitoa ja siinä olisi mahdollista kuvata myös pelastuslain muutoksen vaikutusta vastuuseen palovaroittimista. Toisessa ohjeessa voitaisiin kuvata poistumisreitteihin ja tavaramäärään liittyviä ohjeita. Tavaramäärää voitaisiin selventää asukkaalle käyttämällä ohjeessa kuvasarjaa tavaramäärästä. Kolmannessa ohjeessa voitaisiin keskittyä keittiön, erityisesti lieden ja uunin, turvallisuusnäkökohtiin.

7.2 Visuaalisuus

Visuaalisesti tarkasteltuna käytössä oleva asiakirjakokonaisuus ei muodosta yhtenäistä kokonaisuutta (kuvio 4). Asunnon palotarkastuksesta ilmoittava kirje (liite 1) on toteutettu pelastuslaitoksen käytössä olleelle kirjepohjalle, mikä sinänsä sopii käyttötarkoitukseen. Ilmoituksen mukana toimitettava infokirje (liite 2) noudattelee pelastuslaitoksen aiempaa visuaalista ilmettä ja poikkeaa ilmeeltään huomattavasti ilmoituksen kirjepohjasta. Palotarkastuksesta laadittava pöytäkirja (liitteet 3 ja 4) tulostetaan Merlot palotarkastus -valvontasovelluksesta

ja visuaalinen ulkoasu määräytyy sovelluksen toiminteiden perusteella. Ulkoasultaan pöytäkirjamalli muistuttaa ilmoituksen kirjepohjaa. Valitusosoitus (liite 5) tulostetaan nykyisellään myös valvontasovelluksesta ja sen ulkoasu on pääosin yhteneväinen pöytäkirjan kanssa. Valvontasovelluksesta tulostettavien asiakirjojen visuaalinen muokkaus on hyvin rajattua ja edellyttäisi ohjelmiston muutoksia. Uuden valtakunnallisen valvontasovelluksen kehitystyön ollessa käynnissä, muutokset eivät olisi taloudellisesti perusteltuja. Valitusosoituksen osalta tulostaminen valvontasovelluksesta ei ole välttämätöntä, joten ulkoasu on mahdollista toteuttaa vapaammin.

Kuvio 5: Asiakirjojen visuaalinen ulkoasu.

7.3 Tekstisisältö

Ilmoituskirjeen tekstisisältö informatiivinen ja siinä tuodaan esille tulevan palotarkastuksen kannalta välttämättömät ja oleelliset tiedot. Tekstin pääasiallinen informaatio on tulevan tarkastuksen ajankohta, peruste sekä keskeinen sisältö. Lisäksi tarkastuksesta vastaavan yksittäisen pelastusviranomaisen suorat yhteystiedot mahdollistavat lisätietojen pyytämisen sekä uudesta tarkastusajasta sopimisen tarvittaessa.

Infokirjeen tekstin on tarkoitus selventää ilmoituskirjeen sisältöä ja valmistaa vastaanottajaa tulevaa tarkastusta varten. Lisäksi infokirjeessä kerrotaan tarkastuksen jälkeisestä ajasta ja mitä tarkastuksella mahdollisesti havaituista puutteista seuraa. Tekstissä on nostettu esille yleisimpiä palotarkastuksilla havaittuja riskityyppejä ja kuvattu niistä aiheutuvia vaaratekijöitä. Myös infokirje ohjaa vastaanottajaa oleman yhteydessä palotarkastajaan mahdollisia lisätietoja varten. Vastaanottajalla on halutessaan mahdollisuus infokirjeen tietojen pohjalta ryhtyä poistamaan mahdollisia riskejä jo ennen tarkastusta, vaikka tähän ei suoraan tekstisisällössä kehoiteta.

Palotarkastuksen pöytäkirjan tekstisisältö muodostuu järjestelmästä automaattisesti tulostuvista tiedoista sekä palotarkastajan muodostamasta pöytäkirjatekstistä. Tekstisisältö vastaa soveltuvilta osin muussa valvonnassa laadittavia palotarkastuspöytäkirjoja. Pöytäkirja yksilöidään pöytäkirjanumerolla ja pöytäkirjassa yksilöidään kohde, tarkastukselle osallistuneet henkilöt, tarkastuksen ajankohta sekä pöytäkirjan vastaanottaja. Paloriskiasuntojen palotarkastuspöytäkirjoihin kirjataan tarkastuksen kulkua yksityisyydensuojan takia varsin niukasti, vaikka pöytäkirjoja käsitelläänkin lähtökohtaisesti salassa pidettävinä.

Pöytäkirjassa kuvataan seuraavaksi havaitut puutteet tai todetaan ettei tarkastuksella havaittu puutteita. Puutteet kirjataan pääsääntöisesti järjestelmään vietyjen valmislausekkeiden avulla. Valmislausekkeissa kuvataan ensin tehty havainto palotarkastajan kirjaamana, tämän jälkeen havainnosta seuraava korjausmääräys lakiperusteineen ja lopuksi vielä vapaa-muotoisempi ohje, jolla selvennetään annettua määräystä. Havainnon lisäksi palotarkastaja voi muokata myös korjausmääräystä sekä sen jälkeistä ohjetta tilanteeseen sopiviksi, mutta valmislauseketta voidaan käyttää myös sen perusmuodossaan, mikäli se kuvaa kyseistä tilannetta riittävän selkeästi.

Korjausmääräysten jälkeen pöytäkirjassa kerrotaan korjausmääräyksille annetusta määräajasta sekä jälkivalvonnan suorittamistavasta ja ajasta. Yleisimmin teksti on pöytäkirjapohjan mukainen täydennettynä ajankohdilla, mutta tarvittaessa myös tämä tekstiosuus on muokattavissa vapaammin vastaamaan asukkaan kanssa palotarkastuksella sovittua menettelytapaa. Lopuksi pöytäkirjassa kerrotaan lyhyesti muutoksenhakumahdollisuuksista sekä pelastusviranomaisen mahdollisuudesta siirtyä hallintopakkokeinoihin, mikäli korjausmääräyksiä ei noudateta.

Valitusosoituksen tekstisisältö muodostuu lakisääteisesti asianosaiselle toimitettavista ohjeista muutoksenhakua varten. Osoitus sisältää tiedon soveltuvasta muutoksenhakukeinosta, kuka on oikeutettu hakemaan muutosta, missä ajassa muutosta on haettava, mille viranomaiselle muutoksenhaku tehdään, muutoksenhaun muotovaatimuksista ja keskeisestä vaadittavasta sisällöstä sekä muutoksenhaun maksullisuudesta. Valitusosoitus on yhtenevä kaikessa pelastuslaitoksen valvontatoiminnassa, jossa muutoksenhakukeinona on hallintovalitus

Helsingin hallinto-oikeudelle. Yksittäisen palotarkastajan ei ole mahdollista, eikä tarkoituksenmukaista, muokata valitusosoituksen tekstisisältöä.

7.4 Toteutettavat kehitystoimenpiteet

Tuplatimanttimallin mukaisesti muotoiluprosessin seuraava vaihe olisi tuottaa kerätyn tietopohjan perusteella erilaisia ideoita, ratkaisumalleja sekä prototyyppejä, joista kehitettäisiin toteutettavat ratkaisut. Kehitystyö voitaisiin toteuttaa esimerkiksi työpajassa, jossa palotarkastajien kanssa kerrattaisiin opinnäytetyön aiemmissa vaiheissa tehdyt havainnot ja niiden pohjalta ideoitaisiin erilaisia kehitysversioita asiakirjoista. Työpajan tuottamat kehitysversiot arvioitaisiin ja ymmärrettävyys varmistettaisiin keräämällä palautetta asiakasympäristössä. Prosessissa hyviksi todetut kehitysversiot viimeisteltäisiin valmiiksi ja otettaisiin päivittäiseen käyttöön.

Opinnäytetyön tekijän kuin myös paloriskiasumisen valvontaa suorittavien palotarkastajien työtilanne ja resurssihaasteet huomioiden kuvattua työpajatoimintaa ei ollut mahdollista toteuttaa. Kehitysehdotusten toteuttaminen suoraan tulevaan uuteen tietojärjestelmään ei vielä ollut mahdollista, eikä toisaalta toteutettujen muutosten viemistä vanhasta järjestelmästä uuteen järjestelmään saataisi ainakaan täysimääräisesti toteutettua, joten kehitystyön tulokset olisivat jääneet varsin lyhyt ikäisiksi. Samoin lainsäädännön muutosten vaikutukset eivät ole vielä kokonaisuudessaan selvillä, vaan esimerkiksi palovarointinsäätelyyn liittyviä uusia asetuksia yhä odotetaan.

Paloriskiasumisen valvontaan keskittyvän toiminnon resurssista kehittämistoimintaan varattu pieni osuus onkin tarkoituksenmukaisempaa kohdistaa tällä hetkellä ajankohtaisiin konkreettisiin toimiin, joilla edesautetaan prosessin sujuvuutta. Erillisen työpajamuotoisen kehittämisen sijaan kehittämistä on tehty, ja tullaan tekemän, jatkuvana prosessina päivittäisen työn ohessa. Erillisiä asiakirjoja voidaan ottaa tarkasteltavaksi yksitellen tarpeen mukaisesti ja esimerkiksi pöytäkirjatekstien yksilöllisempään ja ymmärrettävämpään muotoiluun kiinnitetään työssä enemmän huomiota. Yksittäisen pöytäkirjan sisältöä tai yksittäisen korjausmääräyksen muotoilua voidaan käsitellä toiminnon yhteisissä tapaamisissa, mutta myös tapaamisten ulkopuolella keskinäisiä ajatuksia vaihtamalla.

Asiakirjojen kehittämiseksi on päivittäisen työn ohessa käynnistetty työ pöytäkirjan ohessa lähetettävien selventävien ohjeiden laatimiseksi. Ohjeet laaditaan palotarkastuksilla tehtyjen havaintojen mukaisesti yleisimpiin puutteisiin, eli poistumisreitteihin ja tavaramäärään liittyviin puutteisiin sekä liesiturvallisuuden liittyviin puutteisiin. Palovaroitinpuutteisiin liittyvän ohjeen tarve tullaan tarkastelemaan, kunhan aiheeseen liittyvät asetukset on annettu. Helsingin kaupungin pelastuslaitos on ollut mukana yhteistyötahon kanssa laatimassa opasta, josta saadaan käyttöön ymmärrettävää ja selkeää tekstimateriaalia mainittuihin aihealueisiin liittyen. Tekstimateriaalissa on huomioitu monikielisyys, jolloin myös paloriskiasumisen

ohjeisiin on hyödynnettävissä yleisimmin käytetyt käännökset ohjetekstistä. Kuvituksessa on saatu yksityisyyden suojaan liittyen hyviä kokemuksia tekoälyn käytöstä kuvamateriaalin tuottamisessa, joten myös tässä tapauksessa ohjeistukseen tuotetaan kuvitus tekoälyä käyttämällä.

Opinnäytetyön viitekehiksestä lähteneenä kehitystyönä on käynnistetty väestötietojärjestelmän tietojen hyödyntämiseen tähtäävät toimenpiteet. Pelastusviranomaisella on valvontatyötä varten pelastuslain (89 §) mukainen oikeus saada väestötietojärjestelmästä erinäisiä tietoja salassapitosäännösten estämättä. Väestötietojärjestelmän tietoja hyödyntämällä voidaan tarvittaessa selvittää jo ennen tarkastusta asunnosta vastaavan henkilön tiedot, eikä ilmoitusta tulevasta palotarkastuksesta ole tarvetta kohdentaa oikeudellisesti kestävämmällä ”Asunnon haltija” ilmauksella. Riittävien ja oikeiden henkilötietojen käyttäminen on havaittu oleelliseksi ja välttämättömäksi myös viranomaisyhteistyön kannalta.

8 Eettisyys ja luotettavuus

Vilka (2020) on todennut, että hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen ei ole tilanteesta tai tekstilajista riippuvainen, vaan tulee noudatettavaksi kaikessa akateemisessa kirjoittamisessa. Näin ollen myös erilaisissa oppimistehtävissä tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä (Vilka 2020, Eettinen tiedonmuodostus).

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ja julkaissut Tutkimuseettisen ohjeen hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausepäilyjen käsittelystä, jossa kuvataan tarkemmin oikeat toimintatavat sekä eettisesti vastuullisen tutkimustoiminnan vaatimukset. Ohjeistuksella varmistetaan tutkimuksen eettinen hyväksyttävyyden, luotettavuus sekä tulosten uskottavuus. Ohjeen mukaan keskeisiä lähtökohtia ovat tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen, eettisesti kestävien menetelmien käyttäminen, muiden tutkijoiden työn kunnioittaminen ja tunnustaminen, riittävä suunnitelmallisuus sekä raportointi, tarvittavien tutkimuslupien hankkiminen, tutkimusryhmän oikeuksista ja velvollisuuksista sopiminen, avoimuus tutkimukseen liittyvistä sidonnaisuuksista, tutkijoiden esteellisyyden huomioiminen sekä hyvän henkilöstö- ja taloushallinnon noudattaminen. (Varantola, Launis, Helin, Spoof & Jäppinen 2013, 4-7.)

Lähdekritiikki alkaa lähteen valinnasta ja jatkuu siitä eteenpäin käytettävän tiedon valitsemiseen. Vilkan (2020) mukaan lähteiden arvioimisessa voidaan käyttää tiedon kriteereitä, joista keskeisiksi Varto (1994) on maininnut ilmeisyyden, varmuuden, koettavuuden sekä pääteltävyyden. (Vilka 2020, Eettinen tiedonmuodostus.)

Ahopelto, Hovila, Murtola & Tolonen-Kytölä (2017) ovat artikkelissaan pohtineet muuttuvan maailman vaikutusta lähdekritiikkiin. Yhä enemmän asiantuntijuutta löytyy myös perinteisten

tutkijoiden ulkopuolelta ja toisaalta tutkijat viestivät rohkeammin ja monipuolisemmin hyödyntäen esimerkiksi sosiaalisen median mahdollisuuksia. Tältä osin lähteiden valinnassa on aiempaa enemmän joustavuutta. (Ahopelto ym. 2017.) Vaikka lähdekritiikki jossain määrin joustaakin, ei kuitenkaan tule olettaa laajan sosiaalisen median näkyvyyden tai kirjoittajan tunnettuuden yksistään tekevän lähteestä luotettavaa tai käyttökelpoista.

Tässä työssä lähteinä käytetyt kansainväliset tutkimusartikkelit ovat vertaisarvioituja ja niitä voidaan pitää luotettavina muillakin kriteereillä. Aihealuetta käsittelevä tutkimuskirjallisuus on verrattain harvinaista, minkä takia näkemykset jossain määrin painottuvat rajattujen tutkijoiden näkemyksiin eikä kattavaa kuvaa maantieteellisesti ole mahdollista muodostaa. Eri-tyisesti rajallinen tutkimuskirjallisuus ilmenee kotimaisen vertaisarvioitun lähdemateriaalin puutteena. kulttuurillisten ja lainsäädännöllisten eroavaisuuksien kannalta olisi tärkeää saada myös parempi kuva kotimaisesta tilanteesta tutkittuun tietoon pohjautuen.

Suomen osalta lähdemateriaaliksi otettiin joitakin ammattikorkeakoulutasoisia opinnäytetöitä. Näiden töiden osalta on kuitenkin todettava niiden kuvaavan pelastusviranomaisen näkökulmasta nykytilaa hyvin ja niistä ilmenevät asiat vastaavat hyvin omakohtaista kokemustani vallitsevasta nykytilasta. Lähteiksi valikoituneiden kotimaisten opinnäytetöiden tekijät ovat myös tunnettuja sekä arvostettuja paloriskiasumisen asiantuntijoita.

Opinnäytetyö perustuu todellisiin valvontatapauksiin ja niiden dokumentaatioihin, joissa alkuperäisessä muodossaan on huomattavasti yksilön yksityiselämään liittyvää salassa pidettävää tietoa. Asiakasymmärryksen tarkempi kerääminen esimerkiksi haastatteluilla olisi osaltaan ollut perusteltua, mutta todettiin asiakasryhmän piirteet huomioiden mahdottomaksi toteuttaa eettisesti kestävällä tavalla. Asiakasymmärryksen kerääminen toteutettiin palotarkastajien haastattelulla heidän kokemuksiinsa perustuen. Myös palotarkastajat jätettiin tarkoituksella nimeämättä opinnäytetyössä, jolloin vastaukset eivät ole yhdistettävissä edes yksittäisen palotarkastajan valvontakohteisiin. Valvontaan liittyvät asiakirjat anonymisoitiin tutkimusluvan mukaisesti ja kaikki tunnistetavat tiedot salattiin.

Käytössä oleva käsite paloriskiasuminen eroaa jossain määrin kansainvälisesti käytettävästä käsitteestä ”hoarding”. Paloriskiasumisen määritelmä sisältää selkeästi suurimpana ryhmänä ”hoarding” käsitteen mukaisia hamstraamiseen tai pakonomaiseen keräilemiseen liittyviä tapauksia, mutta toisaalta kansainvälisissä artikkeleissa kuvataan varsinaisten ”hoarding” tapauksien lisäksi havaittavan myös pienessä määrin muunlaisia onnettomuuden vaaroja, jotka vastaavat vuorostaan paloriskiasumisen määritelmään. Näennäisestä käsitteiden erosta ja lähestymissuunnasta huolimatta tutkimus niiden ympärillä käsittelee tosiasiallisesti samaa asiaa.

9 Yhteenveto

Pelastusalan tieteellinen tutkimusaineisto on vielä toistaiseksi hyvin rajattua. Tilanne kärjistyy edelleen, kun tarkasteltavaksi otetaan rajattu pelastusviranomaisen valvontamenettely. Alueelliset erot niin asuinoloissa kuin esimerkiksi lainsäädännössä ja eri viranomaisten toimivaltuuksissa johtavat siihen, että kotimaiselle tutkimustiedolle olisi tarvetta.

Kansainvälinen tutkimus ja vähäinen kotimainen tutkimus kertovat kuitenkin hyvin samankaltaista kuvaa. Paloriskiasuminen ilmiönä ei ole häviämässä, vaan vaikuttaisi ennemminkin yleistyvän myös tulevaisuudessa. Tähän vaikuttaa erityisesti pyrkimykset iäkkäämmän väestön omassa kodissa asumisen tukemiseksi yhä iäkkäämmiksi. Paloriskiasumiseen liittyvien ongelmien ratkaisemisessa on todettu sekä kotimaisessa tutkimuksessa että kansainvälisissä artikkeleissa samankaltaisia vaikeuksia. Asukkaan ongelmat ovat vain harvoin yksin pelastusviranomaisen ratkaistavissa ja toisaalta sairaalloisen keräilypakon tapauksissa ennuste ei ole kovin positiivinen puuttumisesta huolimatta.

Oikeudelliset kysymykset kytkeytyvät kiinteämmin yleiseen hallintojuridiikkaan, vaikka tiettyjä erityispiirteitä alan lainsäädäntöön liittyykin. Julkishallinnon sääntelystä löytyy huomattavasti enemmän kirjoitettua tutkimustietoa, joka on sovellettavissa myös paloriskiasuntojen valvontaan. Tämän viranomaistoiminnan erityispiirteitä ovat kuitenkin asiakkaat, joiden elämäntilanne on usein muiltakin osin erityistä tukea vaativa. Pelastusviranomaisen tuleekin toiminnassaan pyrkiä siihen, ettei valvontaan liittyvä hallintojuridiikka tarpeettomasti lisää asiakkaan taakkaa. Asioinnissa selkeyden ja ymmärrettävyyden vaatimukset korostuvat.

Oikeudellisten asioiden, hallinnollisten menettelytapojen sekä toimivaltuuksien merkitys on tunnistettu pelastustoimen valvontatyössä aiempaa paremmin, mikä nostaa ajankohtaiseksi huolehtia myös riittävästä osaamistasosta päivittäistä työtä tekevien palotarkastajien keskuudessa. Samaan aikaan toisessa vaakakupissa erityisesti paloriskiasumisen valvontatyö on näköalapaikka tilanteille, joissa asianosaisen oikeusturvaksi tarkoitetut menettelytavat kääntyvät pahimmillaan asukasta vastaan aiheuttaen enemmän hämmennystä ja epätietoisuutta kuin vaikutusmahdollisuuksia ja oikeusturvaa omassa asiassa.

Opinnäytetyön aikana pelastustoimi on ollut runsaiden muutosten kohteena. Lainsäädännöllisesti vastuunjako palovaroittimista on muutettu, mikä tulee huomiotavaksi myös valvontatyössä. Aiemmin palovaroitin on ollut asukkaan vastuulla, mutta siirtymäajan puitteissa vastuu on siirtynyt tai tulee siirtymään rakennuksen omistajalle. Rakennuksen omistaja tulee näin ollen kytketyksi valvontaan asianosaisena entistä useammin jo aikaisessa vaiheessa. Vastuun vaihtumisen myötä myös rakennuksen omistajan oikeutta päästä asuntoon on laajennettu ja käyntimäärien odotetaan etenkin alkuvaiheessa kasvavan huomattavasti, minkä odotetaan jossain määrin lisäävän myös pelastusviranomaiselle tehtävien ilmoitusten määriä.

Pelastustoimen järjestämisvastuu yhdessä sosiaali- ja terveystoimen kanssa siirtyi kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta. Vaikka käytännön työssä muutoksen merkitys näkyy kohdullisen pienenä, olisi kuitenkin hyvä selvittää uuden toimintaympäristön tuomia mahdollisuuksia. Yksi pohdittava mahdollisuus voisi olla yhteisen toimintaryhmän perustaminen paloriskiasumisen pariin mukaillen esimerkiksi Vancouverin HART-toimintaa, jossa asukkaan tilannetta pyritäisiin ratkaisemaan entistä moniammatillisemmin heti alusta yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Yhteistyömahdollisuuksien selvittäminen onkin jo käynnistynyt opinnäytetyön aikana ja yhteistyötapoja haetaan erityisesti sosiaali- ja terveystoimen kanssa.

Paloriskiasumisen seuraukset voivat olla huomattavan vakavia asukkaalle, mutta myös ympäröivälle yhteisölle sekä pelastushenkilöstölle. Työ ongelmien ratkaisemiseksi on hankaluuksista huolimatta kuitenkin kannatettavaa. Opinnäytetyöprosessi ei edennyt ongelmattomasti tai alkuperäisessä aikataulusuunnitelmassa. Pitkäksi venynyttä prosessia kuvastaakin paremmin ajanjaksoon sijoittuneet runsaat ohjaaja-, esihenkilö-, työtehtävä- ja lainsäädäntömuutokset. Opinnäytetyössä paloriskiasumisen valvontaa lähestytään Helsingin alueen näkökulmaa painottaen, mutta samalla toivottavasti ajatuksia sekä ideoita herättäen myös valtakunnallisesti. Tämäkään opinnäytetyö ei ratkaissut kaikkia pelastusviranomaisen paloriskiasumisen valvontaan liittyviä kysymyksiä, mutta herättää toivottavasti innostusta ja antaa eväitä tuleville pohdinnoille.

Lähteet

Lait, hallituksen esitykset ja oikeuskäytäntö

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus. 2016/679.

Hallintolaki 434/2003.

HE 257/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastuslaiksi ja laiksi meripelastuslain 23 §:n muuttamisesta.

HE 9/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuojaa-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi.

Helsingin hallinto-oikeus 18.11.2022 t. H6635/2022.

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999.

Pelastuslaki 379/2011.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Tietosuojalaki 1050/2018.

Valtioneuvoston oikeuskansleri 24.3.2010. dnro. OKV/8/50/2008.

Sähköiset

Ahopelto, T., Hovila, H., Murtola, K. & Tolonen-Kytölä, T. 2017. Sähköiset lähteet haastavat opiskelijoita ja ohjaajia. Kielikello 3/2017. Viitattu 27.2.2023. <https://www.kielikello.fi/-/sahkoiset-lahteet-haastavat-opiskelijoita-ja-ohjaajia>

Chou, C., Tsoh, J., Vigil, O., Bain, D., Uhm, S. Y., Howell, G., Chan, J., Eckfield, M., Plumadore, J., Chan, E., Komaiko, K., Smith, L., Franklin, J., Vega, E., Delucchi, K. & Mathews, C. A. 2018. Contributions of self-criticism and shame to hoarding. *Psychiatry Research* 262, 488-493. Viitattu 26.1.2023. DOI: 10.1016/j.psychres.2017.09.030.

Chydenius, T. 2022. Oikeusmuotoilu vs. palvelumuotoilu. Teoksessa Oikeusmuotoilua vakiinnuttamassa - Oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun toinen. Saarinen, M. & Chydenius, T. (toim.) *Laurea-julkaisut (189)* Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulu. 12-15. Viitattu 16.10.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-645-7>

Design Council 2023. The Double Diamond - Design Council. Viitattu 24.1.2023.

<https://www.designcouncil.org.uk/our-work/skills-learning/the-double-diamond/>

Günther, K. & Hasanen, K. 2021. Tyypittely. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen verkkokäsi-

kirja. Vuori, J. (toim.) Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 21.4.2023.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/tyypittely/>

Hautamäki, V. 2012a. Kotirauhansuojasta perusoikeutena. Lakimies. 2012(1), 33-52. Viitattu

17.4.2024. <https://www.edilex-fi.nelli.laurea.fi/lakimies/86230002.pdf>

Hautamäki, V. 2012b. Pelastusviranomaisen ja perusoikeudet. Edilex-sarja 2012(30). Viitattu

13.11.2023. www.edilex.fi/lakikirjasto/8845

Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2020. Helsingin alueen pelastustoimen palvelutasopaatos

2021-2024. Viitattu 1.4.2023. https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/Kymp/Pela/Helsingin_alueen_pelastustoimen_palvelutasopaatos_2021-2024.pdf

Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2021. Pelastuslaitoksen strategia 2022-2025. Viitattu

2.4.2023. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/Kymp/Pela/Pelastuslaitoksen%20strategia%202022-2025.pdf>

Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2022b. HIKLU Onnettomuuksien ehkäisyn suunnitelma. Viitattu

2.4.2023. https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/Kymp/Pela/Palotarkastus/OE_suunnitelma_2023_Helsinki.pdf

Huttunen, M. 2015. Keräilypakko. Duodecim. 2015(131), 11340-1344. Viitattu 25.1.2023.

<https://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo12368.pdf>

Juhila, K. 2021. Teemoittelu. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Vuori, J.

(toim.) Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 21.4.2023.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Karvonen, V. 2016. Yhtenäiset toimintatavat paloriskiasunnoissa Keski- Uudenmaan pelastus-

laitoksella. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa. Viitattu 5.1.2023.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016052610228>

Koivisto, M., Säynäjäkangas, J. & Forsberg, S. 2019. Palvelumuotoilun bisneskirja. E-kirja.

Helsinki: Alma Talent.

Kwok, N., Bratiotis, C., Luu, M., Lauster, N., Kysow, K. & Woody, S. R. 2018. Examining the Role of Fire Prevention on Hoarding Response Teams: Vancouver Fire and Rescue Services as a Case Study. *Fire Technology*. Norwell, Netherlands: Springer Nature B.V., 54(1), 57-73. Viitattu 24.9.2022. DOI: 10.1007/s10694-017-0672-0.

Kysow, K., Bratiotis, C., Lauster, N. & Woody, S. R. 2020. How can cities tackle hoarding? Examining an intervention program bringing together fire and health authorities in Vancouver. *Health & Social Care in the Community*. Malden, Massachusetts: Wiley-Blackwell, 28(4), 1160-1169. Viitattu 24.9.2022. DOI: 10.1111/hsc.12948.

Lepistö, J. & Heliskoski, J. 2019. Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025 Pelastustoimen toimintaohjelma onnettomuuksien ehkäisemiseksi. Helsinki: Sisäministeriö. Viitattu 2.4.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161956/SM_2019_33.pdf

Loponen, T. & Liukkonen, H. 2022. Pelastustoimen taskutilasto 2016-2020. Pelastusopiston julkaisu. 2022(1). Viitattu 28.1.2023. http://info.smedu.fi/kirjasto/Sarja_D/D1_2022.pdf

Lång, J., Kalliokoski, T. & El Asry, E. 2022. Tietosuojavastuun kohdentuminen. *Defensor legis*. Helsinki: Suomen asianajajaliitto. 2022(1), 170-191. Viitattu 26.1.2023. https://www.edilex.fi/defensor_legis/1000490011

Mäenpää, O. 2023. Hallinto-oikeus. E-kirja. Helsinki: Alma Talent.

Mäntysaari, P. 2024. Onko legal design tiede? Havainnot erään väitöskirjan perusteella. *Lakimies*. 122(1), 174-188. Viitattu 23.8.2024. <https://journal.fi/lakimies/article/view/138010>

Nieminen-Finne, H. 2021. ”Ratkaissut tai jättänyt tutkimatta” - näkökulmia päätöksen valituskelpoisuuteen hallintoprosessissa. *Defensor legis*. Helsinki: Suomen asianajajaliitto. 2021(4), 1005-1024. Viitattu 10.4.2022. https://www.edilex.fi/defensor_legis/250670015

Oikeusministeriö. 2024. Oikeuslaitostyöryhmän alustavat toimenpide-ehdotukset. Viitattu 8.11.2024. <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?proposalId=d7f0c8e8-c95c-4ca0-b37f-adc7a58e1463&attachmentId=23290>

Pelastustoimi.fi 2023. Pelastuslaitokset. Sisäministeriö. Viitattu 21.4.2023. <https://pelastustoimi.fi/pelastuslaitokset>

Pelastustoimi.fi 2024. Ilmoitus ilmeisestä palonvaarasta tai muusta onnettomuusriskistä. Sisäministeriö. Viitattu 25.3.2024. <https://pelastustoimi.fi/asiointi/lomakkeet/ilmoitus-ilmeinen-palonvaara>

Saine-Kottonen, A. 2015. Osaaminen pelastusviranomaisen onnettomuuksien ehkäisyssä. Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen julkaisuja. 2015(1). Viitattu 29.3.2023. <https://pelastustoimi.fi/documents/25266713/168997673/Osaaminen+pelastusviranomaisen+onnettomuuksien+ehk%C3%A4isyty%C3%B6ss%C3%A4.pdf/28524d39-962b-fd5c-1a23-143b6469944a/Osaaminen+pelastusviranomaisen+onnettomuuksien+ehk%C3%A4isyty%C3%B6ss%C3%A4.pdf?t=1689855958096>

Sanastokeskus ry 2023. TEPA-termipankki. Viitattu 28.1.2023. <https://termipankki.fi/tepa/fi/haku/palokuolema>

Telaranta, K. 2014. Hyvä hallinto ja pelastusviranomaisen - valvontatoiminnan näkökulma. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa. Viitattu 5.1.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201404154338>

Tietosuojavaltuutetun toimisto 2023. Henkilötietojen pseudonymisointi ja anonymisointi. Viitattu 19.4.2023. <https://tietosuoja.fi/pseudonymisointi-anonymisointi>

Toivonen, N. & Kovalainen, J. 2023. Kohti ihmislähtoisempää oikeutta muotoilun avulla. Lakimies. 121(7-8), 1179-1203. Viitattu 23.8.2024. <https://journal.fi/lakimies/article/view/136196>

Varantola, K., Launis, V., Helin, M., Spoof, S. K. & Jäppinen, S. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 27.2.2023. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vilka, H. 2020. Akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen opas. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Julkaisemattomat

Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2022a. Onnettomuusriski-ilmoitusten toimenpiderekisteri.

Seppälä, T. 2023. Pöytäkirjojen noutaminen. Sähköposti 5.4.2023. Helsingin kaupungin pelastuslaitos. Helsinki.

Kuviot

Kuvio 1: Tuplatimantti kirjoittajan näkemyksen mukaisesti.	8
Kuvio 2: Palvelumuotoilun ja oikeusmuotoilun ero opinnäytetyön kontekstissa.....	9
Kuvio 3: Paloriski-ilmoituksen eteneminen.	20
Kuvio 4: Asunnon palotarkastuksilla havaitut puutteet prosentteina (Helsingin kaupungin pelastuslaitos 2022a).....	22
Kuvio 5: Asiakirjojen visuaalinen ulkoasu.	36

Liitteet

Liite 1: Ilmoitus asunnon palotarkastuksesta	49
Liite 2: Infokirje asunnon palotarkastuksesta	50
Liite 3: Ideatyypit 1	51
Liite 4: Ideatyypit 2	52
Liite 5: Valitusosoitus	54

Liite 1: Ilmoitus asunnon palotarkastuksesta

HELSINGIN KAUPUNGIN PELASTUSLAITOS
Kirjeamo, PL 10, 00099 Helsingin kaupunki
HELSINGFORS STADS HÄDDNINGSVÄRK
Registrationskontoret, PB10, 00099 Helsingfors stad
puh./tel. 310 1651

**ASUNNON
PALOTARKASTUS**

1 (1)

5.3.2023

Antti Asukas
Palotarkastajantie 6 A 1
00790 Helsinki

ASUNNON PALOTARKASTUKSEN SUORITTAMINEN

Huoneistossa suoritetaan palotarkastus 1.4.2023. Tulemme tekemään tarkastuksen 13:45-14:15 välisenä aikana.

Palotarkastus suoritetaan pelastuslaitoksen saaman paloturvallisuutta koskevan ilmoituksen vuoksi ja se suoritetaan pelastuslain 379/2011 78 ja 80 § perusteella. Tarkastuksella valvotaan pelastuslain 379/2011 2 ja 3 luvun säännösten noudattamista. Palotarkastuksen suorittaja on päästettävä kaikkiin tarkastettaviin tiloihin ja kohteisiin.

Palotarkastuksella katsotaan esimerkiksi seuraavia asioita:

- Palovarointimien toimintakunto
- Asukkaan mahdollisuudet päästä ulos ja turvaan asunnosta tulipalotilanteessa
- Palomiesten ja ensihoitajien toimintaedellytykset asunnossa mahdollisissa onnettomuuksissa tai sairastapauksissa
- Mahdollisesti tulipalon vaaraa aiheuttavat paikat kotona. Näitä ovat esimerkiksi sauna, liesi ja sen ympäristö, sähkölaitteet ja takat.

Lisäksi tarkastuksella voidaan keskustella myös asukasta askarruttavista turvallisuusasioista.

Olettehan yhteydessä allekirjoittaneeseen, mikäli kyseinen ajankohta ei sovi. Tarvittaessa pyydämme rakennuksen omistajan tai haltijan edustajaa aukaisemaan huoneiston oven, jotta palotarkastus voidaan suorittaa. Teille varataan erikseen mahdollisuus tulla kuulluksi, mikäli huoneiston oven avaamiseksi pelastusviranomaisen käyttää poliisin virka-apua.

Palotarkastaja Tomi Helasuo

Helsingin kaupungin pelastuslaitos
PL 112
00099 Helsingin kaupunki
puh. (09) 310 31354
vaihe (09) 310 1651
sähköposti: tomi.helasuo@hel.fi

● — — — — ● — — — — ● ● — — — —
onnettomuuksien ehkäisy ● pelastustoiminta
ensihoito ● väestönsuojelu

Liite 2: Infokirje asunnon palotarkastuksesta

YLIMÄÄRÄISEN PALOTARKASTUKSEN TARKOITUS

Pelastuslaitos suorittaa palotarkastuksia kiinteistöihin ja huoneistoihin, joissa epäillään olevan kohonnut onnettomuusriski. Onnettomuusriskiä lisääviä tekijöitä ovat muun muassa:

- suuri tavaramäärä
- puuttuva tai viallinen palovaroitin
- vaaralliset sähkölaitteet ja -asennukset
- muut tekijät kuten palavat nesteet sekä liedien huolimaton käyttö

SUURI TAVARAMÄÄRÄ

Tavaramäärän ollessa suuri:

- terveydelle ja hengelle vaarallisen savun ja lämmön määrä kasvaa tulipalotilanteessa, mikä on uhka sekä asunnossa oleville että talon muille asukkaille
- huoneistossa olevien mahdollisuudet poistua tiloista hätätilanteessa voi heikentyä merkittävästi
- pelastustoiminnan suorittaminen vaikeutuu

PUUTTUVA TAI VIALLINEN PALOVAROITIN

Jokaisessa asunnossa tulee olla riittävä määrä toimivia palovaroittimia. Palovaroittimen tehtävä on varoittaa alkavasta tulipalosta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Puuttuva tai virheellisesti asennettu palovaroitin heikentää asukkaan mahdollisuuksia sammuttaa tulipalo ja poistua asunnosta ennen kuin olosuhteet muuttuvat hengenvaarallisiksi.

MUUT TURVALLISUUTTA HEIKENTÄVÄT TEKIJÄT

- Vialliset ja pölyiset sähköasennukset sekä -laitteet voivat muodostaa asukkaalle välittömän sähköiskun vaaran tai aiheuttaa tulipalon syttymisen.
- Lieden päällä ja sen läheisyydessä oleva palava materiaali voi syttyä esimerkiksi liedien vikaantuessa. Myös lapsi tai lemmikkieläin voi tahattomasti kytkeä liedien päälle.
- Vaarallisten ja helposti syttyvien aineiden huolimaton ja luvaton säilyttäminen sekä käsittely.

MIKÄ ON PELASTUSVIRANOMAISEN ANTAMA KORJAUSMÄÄRÄYS?

Pelastusviranomainen antaa havaitsemastaan puutteesta korjausmääräyksen huoneiston omistajalle tai haltijalle. Korjausmääräys on velvoittava ja se on suoritettava annettuun määräaikaan mennessä.

Mikäli huoneiston omistaja tai haltija ei toteuta korjausmääräystä määräajassa, veloitetaan talonyhtiön hallitusta ryhtymään toimenpiteisiin korjausmääräysten toteuttamiseksi. Rakennuksen turvallisuudesta vastaa sen haltija ja omistaja omalta osaltaan.

Lisätietoja ylimääräisestä palotarkastuksesta saat tarkastuksen suorittavalta palotarkastajalta.

Pelastuslaki 379/2011

Liite 3: Ideatyyppi 1

	Helsingin kaupunki pelastuslaitos	sivu 1 / 1	
SALASSA PIDETTÄVÄ		01.04.2023	Pöytäkirjanro
Vastaanottaja		Kohde	
Antti Asukas		Palotarkastajantie 6 A 1 00790 HELSINKI	
Palotarkastajantie 6 A 1 00790 HELSINKI		Palotarkastajantie 6 A 1 00790 HELSINKI	
Osapuolet			
Antti asukas - huoneiston asukas Tomi Helasuo - palotarkastaja Timo Tarkkaavainen - palotarkastaja			
<p>Tämä pöytäkirja sisältää salassa pidettävää tietoa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 621/1999 24§ 1mom. 32k. perusteella.</p>			
<p>Asoy Jaakon Testitalo (pysyvä rakennustunnus 123, Palotarkastajantie 6) huoneistossa A 1 suoritettiin ylimääräinen palotarkastus 1.4.2023.</p>			
<p>Ylimääräisellä palotarkastuksella valvottiin kyseisen huoneiston osalta pelastuslain 379/2011 2. ja 3. luvun noudattamista. Valvontatehtävän suorittaminen sekä siihen liittyvät havainnot ja toimenpiteet dokumentoidaan Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen valvontarekisteriin ja onnettomuusriski-ilmoitusten toimenpiderekisteriin.</p>			
HAVAINNOT			
<p>Tarkastuksella ei havaittu puutteita.</p>			
<p>Asianosaisille varattiin mahdollisuus olla mukana palotarkastuksella ja lausua mielipiteensä sekä antaa selvityksensä valvontakäynnillä tehtyihin havaintoihin liittyen.</p>			
<p>Pöytäkirjassa olevan asia- tai kirjoitusvirheen korjaamiseksi voitte olla yhteydessä allekirjoittaneeseen. Pöytäkirjan liitteenä on valitusosoitus (pelastuslaki 379/2011 81 ja 104 §; hallintolaki 434/2003 50-51 §). Lisätietoja palotarkastukseen liittyen antaa allekirjoittanut. Lisätietoja saa myös Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen Internet-sivuilta www.hel.fi/pela/fi/onnettomuuksien+ehkaisy/paloriskiasunnot</p>			
<p>Johtava palotarkastaja Helasuo Tomi</p>			
Helsingin kaupunki pelastuslaitos PL 10 , 00099 HELSINGIN KAUPUNKI Puh: 09 - 310 1651 , vaihde www.hel.fi/pel	Haagan pelastusasema Vanha Turun maantie 2 00320 HELSINKI	Johtava palotarkastaja Helasuo Tomi Puh: 09-310 31354 , 040-334 6856 tomi.helasuo@hel.fi	

Liite 4: Ideatyyppi 2

	Helsingin kaupunki pelastuslaitos	sivu 1 / 2	
SALASSA PIDETTÄVÄ		01.04.2023	Pöytäkirjanro
Vastaanottaja		Kohde	
Antti Asukas			
Palotarkastajantie 6 A 1 00790 HELSINKI		Palotarkastajantie 6 A 1 00790 HELSINKI	
Osapuolet			
Antti asukas - huoneiston asukas Tomi Helasuo - palotarkastaja Timo Tarkkaavainen - palotarkastaja			
Tämä pöytäkirja sisältää salassa pidettävää tietoa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 621/1999 24§ 1mom. 32k. perusteella.			
Asoy Jaakon Testitalo (pysyvä rakennustunnus 123, Palotarkastajantie 6) huoneistossa A 1 suoritettiin ylimääräinen palotarkastus 1.4.2023.			
Ylimääräisellä palotarkastuksella valvottiin kyseisen huoneiston osalta pelastuslain 379/2011 2. ja 3. luvun noudattamista. Valvontatehtävän suorittaminen sekä siihen liittyvät havainnot ja toimenpiteet dokumentoidaan Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen valvontarekisteriin ja onnettomuusriski-ilmoitusten toimenpiderekisteriin.			
HAVAINNOT JA KORJAUSMÄÄRÄYKSET			
1. Tarkastuksella havaittiin, että asunnossa ei ole toimivaa palovaroitinta.			
Korjausmääräys: Asuntoon on asennettava riittävä määrä palovaroittimia. (Pelastuslaki 379/2011 17 §; Sisäasiainministeriön asetus palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta 239/2009 3 §)			
Ohje: Asunnon jokaisen kerroksen tai tason alkavaa 80 m2 kohden on oltava vähintään yksi palovaroitin. Palovaroitin on kiinnitettävä valmistajan asennusohjeiden mukaan siten, että se reagoi tulipalosta aiheutuneeseen savuun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Palovaroittimen toimintakunto on varmistettava säännöllisellä testauksella.			
2. Tarkastuksella havaittiin, että edellytykset turvalliselle poistumiselle mahdollisessa tulipalossa tai muussa äkillisessä vaaratilanteessa ovat heikentyneet.			
Korjausmääräys: Huoneistossa on oltava kulkukelpoinen poistumisreitti. (Pelastuslaki 379/2011 9 ja 10 §)			
Ohje: Huoneiston oven pitää avautua vapaasti eikä ovea saa tukkia tavaroilla.			
3. Tarkastuksella havaittiin, että liedien välittömässä läheisyydessä säilytettiin tavaroita, jotka voivat aiheuttaa tulipalon syttymisen tai leviämisen vaaran.			
Korjausmääräys: Lieden välittömästä läheisyydestä tulee poistaa syttyvät tavarat. (Pelastuslaki 379/2011 9 ja 14 §)			
Helsingin kaupunki pelastuslaitos PL 10 , 00099 HELSINGIN KAUPUNKI Puh: 09 - 310 1651 , vaihde www.hel.fi/pei	Haagan pelastusasema Vanha Turun maantie 2 00320 HELSINKI	Johtava palotarkastaja Helasuo Tomi Puh: 09-310 31354 , 040-334 6856 tomi.helasuo@hel.fi	

SALASSA PIDETTÄVÄ

01.04.2023

Pöytäkirjanro

92 036

4. Tarkastuksella havaittiin huoneiston haltijan tupakoivan sängyssä. Sängyssä oli viitteitä tupakoinnista. Asukkaan kanssa keskusteltiin sängyssä tupakoinnin riskeistä. Asukkaan kanssa keskusteltiin pelastuslain 4§:n huolellisuusveloitteesta, jonka mukaan jokaisen on oltava huolellinen tulipalon tai muun onnettomuuden vaaran ja vahingon välttämiseksi. Asukas kertoi tarkastuksella, että hän tupakoi yleensä parvekkeella. Tarkastuksella tehtyjen havaintojen perusteella huoneiston haltija tupakoi myös sängyssä.

Asianosaisille varattiin mahdollisuus olla mukana palotarkastuksella ja lausua mielipiteensä sekä antaa selvityksensä valvontakäynnillä tehtyihin havaintoihin ja annettaviin korjausmääräyksiin liittyen.

JÄLKIVALVONTA

Annettuja korjausmääräyksiä on noudatettava annettuun määräaikaan mennessä. Viranomaisen antamaa kieltoa tai määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Määräysten noudattamista valvotaan jälkitarkastuksella 5.5.2023 klo 10:30-11:00.

Pöytäkirjassa olevan asia- tai kirjoitusvirheen korjaamiseksi voitte olla yhteydessä allekirjoittaneeseen. Korjausmääräyksiin voi hakea muutosta valittamalla. Pöytäkirjan liitteenä on valitusosoitus (pelastuslaki 379/2011 81 ja 104 §; hallintolaki 434/2003 50-51 §). Lisätietoja korjausmääräyksiin tai palotarkastukseen liittyen antaa allekirjoittanut. Lisätietoja saa myös Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen Internet-sivuilta www.hel.fi/pela/fi/onnettomuuksien+ehkaisy/paloriskiasunnot

Asiakasta on kuultu ennen korjausmääräyksen antamista.

Määräysluontoiset toimenpiteet suoritettava

01.05.2023

mennessä.

Johtava palotarkastaja
Helasuo Tomi

Liite 5: Valitusosoitus

Helsingin kaupunki
pelastuslaitos

VALITUSOSOITUS

Sivu 1/1

**MUUTOKSENHAKUOHJEET
VALITUSOSOITUS**

Tähän päätökseen haetaan muutosta hallintovalituksella.

Valitusoikeus

Tähän päätökseen saa hakea muutosta se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen).

Valitusaika

Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitus on toimitettava valitusviranomaiselle viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä ennen valitusviranomaisen aukioloajan päättymistä. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näydetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä. Tiedoksisaantipäivää ei lueta valitusaikaan. Jos valitusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joulu- tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa valituksen tehdä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Valitusviranomainen

Valitus tehdään Helsingin hallinto-oikeudelle. Hallinto-oikeuden asiointiosoite on seuraava:

Sähköpostiosoite: helsinki.hao@oikeus.fi
Postiosoite: Radanrakentajantie 5, 00520 Helsinki
Faksinumero: 029 56 42079
Käyntiosoite: Radanrakentajantie 5
Puhelinnumero: 029 56 42000

Valituksen muoto ja sisältö

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta.

Valituksessa, joka on osoitettava valitusviranomaiselle, on ilmoitettava

- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Valituksessa on ilmoitettava valittajan nimi ja kotikunta. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, valituksessa on ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta. Valituksessa on lisäksi ilmoitettava postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa. Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valitus. Sähköistä asiakirjaa ei kuitenkaan tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä.

Valitukseen on liitettävä

- päätös, johon haetaan muutosta valittamalla, alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Oikeudenkäyntimaksu

Hallinto-oikeus perii muutoksenhakuasian käsittelystä 260 euron oikeudenkäyntimaksun.

Pöytäkirja

Päätöstä koskevia pöytäkirjan otteita ja liitteitä lähetetään pyynnöstä. Asiakirjoja voi tilata Helsingin kaupungin kirjaamosta.

Sähköpostiosoite: helsinki.kirjaamo@hel.fi
Postiosoite: PL 10, 00099 Helsingin kaupunki
Faksinumero: (09) 655 783
Käyntiosoite: Pohjoisesplanadi 11-13
Puhelinnumero: (09) 310 13700